

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

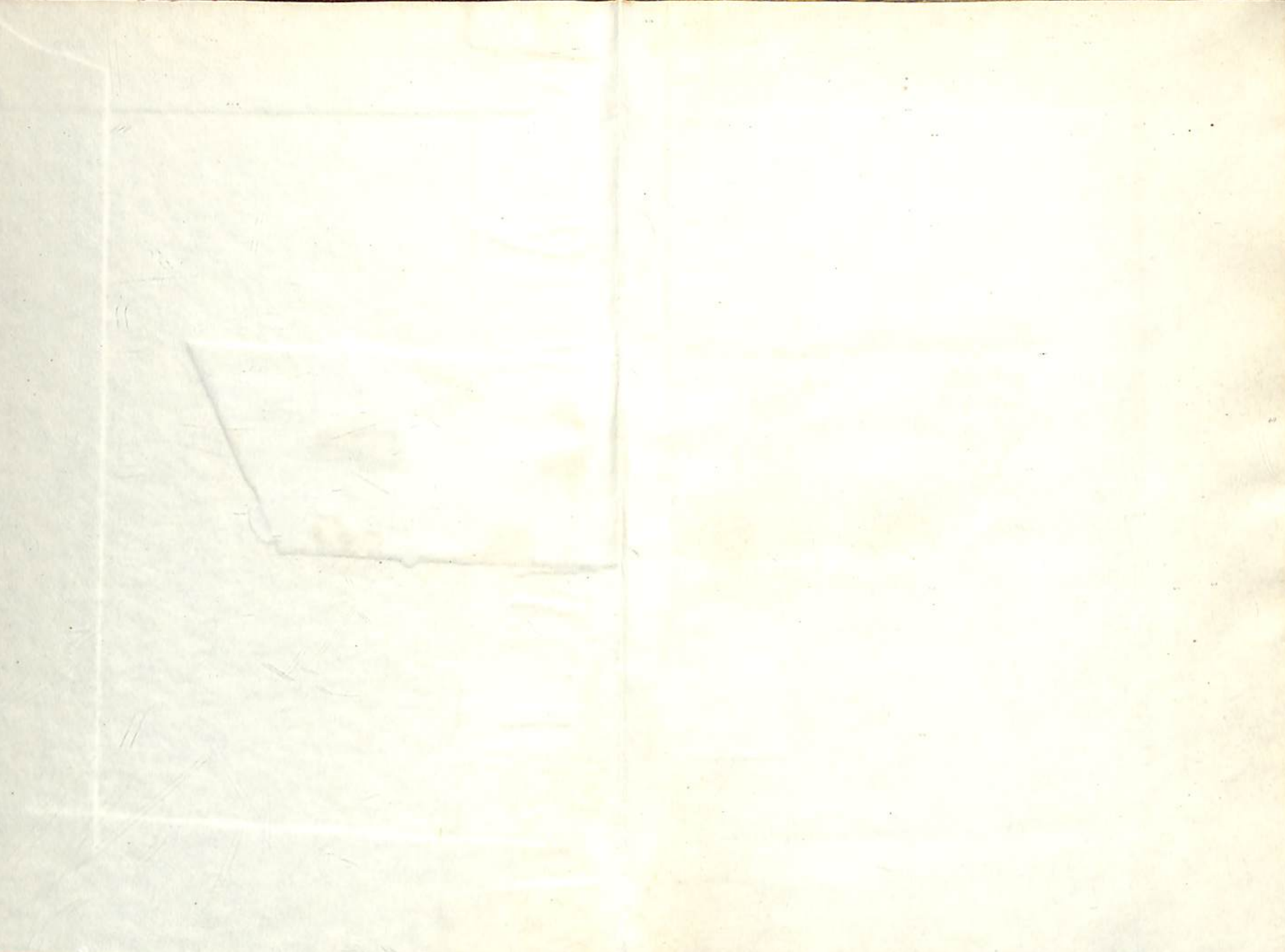
պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

20181

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ

ՀԱՅՈՑ ՀԻՄՆԱԿԱՆ
ԵՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑՑ

ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԾԽԱԿԱՆ

ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

20181

թԱԻՐԻՁ 1903 թ.

Թեմական արքայախոյ Երզրտանոյնի Հայրո
Յիշատակ վաղամեռնիկ Եղիսաբէթ Միրզաբէկեանի

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅԻՎԱՏԱԿԱՆ ԷՍՅ ԺՈՂՈՎԱԴՐԱՆ

„Զանօրէնան ատեցի և դօրէնս քո սիրեցի:“
„Ճրագ են բանք քո ոտից իմոց և լուս տան
շաւղաց իմոց:“

„Յիրաւանց քոց ես ոչ խոտորեցայ, զի օրէնս-
գէտ արարեր զիս:“

„Սկիզբն բանից քոց ճշմարտութիւն է, յաւի-
տեան են ամենայն իրաւունք քո:“

Այսպէս էր կրկնում Իսրայէլի թագաւոր Դա-
ւիթը իւր երգի և աղօթքի ժամանակ և վերև բե-
րած կտորների նման՝ հազարաւոր պարբերութիւն-
ներ կան նրա սաղմոսների մէջ:

Ո՞րոնք էին Դաւիթի սիրած օրէնքներն, ինչո՞ւմն
էր Աստուծոյ բանը, որ լոյս էր տալիս նրա շա-
ւիղներին.

Ինչո՞ւ էր Եհօզայի խօսքի սկիզբը ճշմարտու-
թիւն և արդարութիւն էր նրա իրաւունքը:

Սաղմոսերգուի յիշեալ խօսքերը վերաբերում
են Մովսիսական օրէնքներին, որոնք հիմնաքար
եղան՝ Իսրայէլի մեծութեան, արագ բարգաւաճ-
ման ու յառաջադիմութեան: Մի խաշնարած
աղբ, ստրկացած օտարութեան՝ եզիպտացիների
գերութեան մէջ, մի ազգ, որ մի միայն այլոց

*
ԳԵՅԱԿՆ
ԻՏԻՆԱԴՍՐԱՆ
33348
20181

համար աշխատելու տանջելի գլխով, ասացաւ օրնքս անապատում, սոված ու ծարաւ ժամանակ և մեծացաւ, տիրեց իրենց ուժեղ և հին աւզերին. տիրեց որովհետեւ օրնսդ իբր խեղճ և հեռատեսութեամբ սրբագործեց Սինայից բւրած տասը սուտղաների տախտակները և որպէս Սատաճաւարդ և Սատաճաղիբ, օրնքս և օրնաց տախտակները համարեա պաշտամունքի առարայ դարձրեց և Սրբութիւն Սրբոց լուծած խորանում մի միայն այդ տասնաբանեայ պատգամները կարուացան արժանաւոր տեղ գտնել:

Հին դարերի բոլոր օրնսդիրները, համարեա առանց բացառութեան, աշխատում էին երկնապարզ և հռչակել անձամբ մշակած օրնքներն և իրանք հեռանում էին հարկնից, որ ժողովուրդը լոռանար նրանց մշակած օրնքների մարդկային մտքի և կամքի արդիւնք լինելը, կապեր իւր դիցաբանութեան և կրօնական պաշտամունքի հետ և սրբագործել իրեն համար: Սյո ձեռով յաշողում էր հետզհետէ ընտելացնել ժողովրդին օրնքների և նրանց պահանջների հետ և շնորհակ շափով գործադրելի դարձնել այն ազգերի մէջ: Սովսխական օրնքների հետեանները գիտենք մենք. յայտնի են Սուրնի և Ալկուրգոսի տարրեր ոգով խմբագրւած օրնքների տարրեր հետեանները: Յայտնի է Հռովմայեցոց օրնս-

դրուհիւնը և նրանց ծերախոյտի (օրնսդիրներին) ոչ ծնու նախախնայ Նոյնայն յայտնի է մեզ Նապօլօնի, և այլ կողմնների հետեան ներք և այժմս էլ երբ որևէ մի ազգ ձգտում է յառադրիմութեան, ուրում է սահման դնել ուժեղի, բռնապետի, կամախորի, անհապանդի, ճնշման և այսպէս կոչւած ամենայն տեսակ անօրնքների և անօրնութեանց՝ դէմ, ամենից առաջ փոփոխում, խմբագրում և սրբագրում է օրնքներ, ապա ստեղծում է գործադիր մարմիններ, եթէ այդպիսիք չըլան և աշխատելով յարգել տալ, ճանաչեցնել իւրաքանչիւր անհատին իւր պարտքն ու իրաւունքը, սահման է դնում ամեն տեսակ ոտնձգութեանց: Գեղեցիկ պարտաւական բառ ունի հայ ժողովուրդը և երբ ուզում է ցոյց տալ մէկի անարդարութիւնն ու բռնախալութիւնը, անդթութիւնն ու աւաղակութիւնը, կուարարութիւնն ու անհաշտութիւնը, նրան տալիս է «անօրն» (օրնք չունեցող) անունը, որով ուզում է ցոյց տալ, որ անօրնք ոչ մի սահման չէ ճանաչում իւր կենցաղավարութեան և աւաղակութեանց ժամանակ:

Սակայն ցաւելով պէտք է ասենք, որ հայ ժողովուրդը՝ բացի Սխիթար Գոշից, բացի եկեղեցական ժողովների որոշումներից և դրւած կանոններից, հասարեա թէ ուրիշ օրնսդիրք չէ ունեցել և մեզ չէ հասել և այս բանին քիչ չէ նպաս-

տել մեր քաղաքա՛յան ապէս ստրկացած վիճա՛ն ու երբեմն էլ մի միայն կիսանկախութիւնը:

Անօրէն (օրէնք չունցող) երկիրը այն պղտոր ջուրն է, որի մէջ հեշտութեամբ ձուկ է ուսում ազահը, ճարպիկն ու ուժեղը, կաշառակերն ու անբարոյականը, որի համար խեղճի լացը, թոյլի կրած գրկանքները մի տեսակ անհրաժեշտ բաներ են, որպէսզի նա հարստանայ այդ լացի և արցունքի գնով:

Ահա այս տեսակ երևոյթների առաջն առնելու համար է ստեղծւել օրէնքը. ստեղծւել երկար կուլց, զոհերից և յեղափոխութիւններից յետոյ և ծառայել է իբրև վահան գօրաւորների, խարեբանների և ճարպիկների դէմ:

Սուրբ գործ է օրէնք սահմանելը, բայց աւելի սուրբ է օրէնք պահելն ու պաշտելը, օրէնքով ապրելն ու օրինական հիմնարկութիւններ ունենալը: Դժուար չէ խմբազրել գեղեցիկ օրէնքներ, բայց դժուար է օրէնքի առաջ զսպել ետը, կիրքը, անձնական շահը և երջանիկ է նա, ով օրէնք հասկանալ, սիրել և օրէնքով ապրել գիտէ:

Հրաշալի կրթարաններ են այն հիմնարկութիւնները, որոնք խօսում, դատում և դատապարտում են օրէնքով և որտեղ բացի օրէնքից և մարդկային արթուն խղճից ոչ մի կողմնակի հանգամանք գոյութիւն ունենալու իրաւունք չունի: Նոչա՛

այդ հիմնարկութիւնները կը թու՛մ են մարդկանց, կը թու՛մ են աւելի, քան շատ և շատ դպրոցներ:

Թէև դու, սիրելի ժողովուրդ շատ սահմանափակ շրջա՛ն ունիս օրէնսդրութեան և օրէնքի գործադրութեան համար. թէև օրէնսդիրը ու իրաւունչը պատուում է հայրենի եկեղեցուդ, առաջնորդիդ, քահանայիդ, դպրոցիդ և բարենպատակ լին՛իքութիւններիդ շուրջը, բայց և այնպէս այստեղ էլ մեծ պարտք ունիս կատարելու և բեղմնաւոր կլինին այդ բոլոր հիմնարկութիւններդ, եթէ դու անշնչ օրէնքով ասանորդիս: Նայի՛ր, լաւ ուշադրութիւն դաշձու այն մաշկլանց վրայ, որոնք այսօր ամեն քայլափոխում քո իրաւունքներիդ (չունեցած իրաւունքներիդ) անունիցն են խօսում: Երբ և իցէ քեզ հաջիւ տւել ես, թէ նրանք քո ո՞ր իրաւունքներդ են պաշտպանում. լաւ հետևել ես, թէ նցանց իօսեցնողն ինչ է խկապէս: Անցեալ և ներկայ՝ անօրէն դրութեանդ ժամանակ խօսողներն երբ և իցէ պաշտպանել են խկապէս քո իրաւունքներդ, ձայնդ, օրինաւոր ցանկութիւնդ, սրբութիւնդ, դպրոցդ և այն և այլն: Ոչ երբէք: Նրանք այդ գեղեցիկ բաւերով և գոյութիւն ունեցող անորոշութեամբ և անօրէնութեամբ մի միայն քո խ՛ական իրաւունքներդ են բռնաբարել և այդ յօդուտ մի միայն իրենց անձի և մանր ու հնչին շահերի:

Կարծում եմ, կարիչ չսենիս, որ ես մատա-
նիչ լինիմ անցած դարձածների վրայ. կարծում
եմ, կարիչ չլայ, որ ես բանամ ստացած վը-
քերդ, որոնցից շատերը տանջում են քեզ ցան-
քով, իսկ շատերի բերաններն էլ դեռ ապագա-
յում պետք է բացելն և ժահրահոս ու ժահահոս
լինին:

Բայց լաւ է ուշ, քան՝ երբէք. այսօր դու բազ-
դաւոր ես, որ Հայրապետական դահուջից շնորհ-
ւում է քեզ այսպիսի հրաշալի ինքնավարութիւն
եկեղեցական ազգային գործերիդ մշտ և քեզ է
մնում այսուհետեւ բեղմնաւորելու ստացած իրա-
ւունքդ ու ձայնդ: Եթէ համեմատելու լինիս ստա-
ցածդ քո եղբայրակիցներիդ ունեցածի հետ,
պէտք է համոզելիս, որ որպէս պարսկահայի քեզ
ամենից շատ է տւելի և տայ Ս. սուլթան, որ դու
լեւկացի գործունէութեամբդ աշխարհին ցոյց տալ
կարողանաս, որ վաղուց պատշաաս ես ըմբռնե-
լու և գործադրելու իրաւունքդ և օրէնքը խեղա-
ցի հեռատեսութեամբ:

Իսկ ինձ մնում է աշօթել Նորին Վեհա-
փառութեան արեւշատութեան հա՛ւար, որ գուտ
Հայրա՛ւան և Հայրապետա՛ւան սիրով տաւ քեզ
այսպիսի զեղեցիկ գործ և նրա նախաձեռնու-
թիւնը: Պարտք եմ համարում շնորհալալութիւն
յայտնել Թաւրիզի խմբադրական մասնաժողովի

յարգելի անդամներին՝ պ. Զաւարիա Նազարէ-
լեանին, Գոթոր Կ. Փաշայեանին, Աւագ խան
Ս. ֆթանդիլեանին և պ. Ատրպետին, որոնք սի-
րով լնդունեցին կոչս և բաւական ժամանակ և
աշխատանք գոհեցին սկզբնական կանոնադրու-
թեան խմբադրութեան վրայ: Նոյպիսի շնորհա-
լալութիւն եմ յայտնում Տփիսիտոմ կազմած գե-
րա յննող և ս'լղընալան կանոնադրութիւնը սրբա-
զրոյ յանձնաժողովի պ. պ. Մելգամբերին — Ս. Լը-
սան Մե. իջ Ազարեանին, Աղլըսանդր Քալանթա-
րին, բժիշկ Նաւաւաբեանին, Տիգրան Յովհան-
նիսեանին, Ստեփաննոս Մալխասեանին, Համ-
բարձում Առաջեկեանին, Վաբդան Թումանեանին,
Ղազարոս Աղայեանին, Ստեփան Լիսիցեանին և
այլոց, որոնք չզաւացան նւիրել իրենց հմտութիւնն
ու փորձաւորութիւնը՝ սոյն կանոնադրութիւնը մշա-
կելու: Նոյնպիսի շնորհալալութիւն եմ յայտնում
և երբորդ ու վերջին Վասնաժողովի անդամնե-
րին՝ Յուսիկ սրբազանին, Կորիւն և Մատթէոս
վարդապետներին, Միաբան Գաւաւտ Տէր Մկրտ-
չեանին պ. պ. Սլբալան Տիգրանեանին և Մա-
նանդեանին, որոնք ամենայն համբերութեամբ վե-
րա ննեցին Տփիլոսի և Թաւրիզի մասնաժողով-
ների խմբադրածը և հասցրին ներկայ դրութեան,
որը հաստատելով Նորին սրբութիւն՝ Ամենայն
հայոց Վեհափառ՝ Ծերունազարդ Հայրապետից՝

տրուում է այսօր քեզ՝ սիրելի ժողովուրդ, գործադրութեան ի յիշատակ Նորին Արքութեան Հայրապետութեան տասնամեակի: Չեմ կարող մոռանալ մի պարտք ևս, որ դրւած ու ծանրացած է վրաս՝ — չեմ կարող մոռանալ բարեգործ Գէորգ և Մլրգաչան Միլրգաբէկեաններին, որոնք վաղամեռի փոքրիկ Եղիսաբէթի յիշատակին արագատիպ տւին քեզ՝ միակը ամբողջ արևմտեան պարսկաստանում, որով այսօր տպագրուում է այսպիսի գեղեցիկ գործը: Ինձ թւում է, որ այսօր այդ անմեղ զառնուկը՝ հրեշտակի փոխւած՝ մատուցանում է քեզ սոյն աննման շնծան, ով Ատրպատականի հայ ժողովուրդ, որպիսին ստանալով, հաւատացած եմ, կաղօթես ինձ հետ, որ երկար կեանք պարգևի Արարիչը բարեգործ եղբայրներին՝ իրենց ընտանիքներով, իսկ ֆիզիքապէս վաղամեռիկ Եղիսաբէթին՝ յաւիտենական անմահութիւն:

Տայ Աստուած, որ ես և դու, սիրելի ժողովուրդ, Գաւթի նման, տարիներից յետոյ բացականչել կարողանանք. — «Յիրաւանց քոց մեք ոչ խոտորեցաք, զի օրէնսդէտ արարեր մեզ:»

«Նրազ են բանք քո ոտից մերոց և լոյս տան շաւղած մերոց»:

Առաջնորդ Ատրպատականի՝
Եղիշէ Ծ. Վ. Մուրադեան.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ.

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ
ԱՐԱԳԱՏԻՊ ՏՊԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՊԳՏԻ ՈՒՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵԼՈՒ, ՈՐ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՏԵՄԱԿ ՊԱՏԻԷՐՆԵՐ ՀԱՅԵՐԷՆ, ՌՍԵՐԷՆ, ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԵՒ ՊԱՐՍԿԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ. ԳՆԵՐԸ ՄԱՏՉԵԼԻ ԵՆ. ՊԱՏԻԷՐՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԻՈՒՄ ԵՆ ԽՆԱՄՔՈՎ ԵՒ ՇՈՒՏ:

ՆՈՅՆՊԷՍ ՅԱՅՏԱՐԱՐԻՈՒՄ Է ԲՈՂՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻՆ, ՈՐ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ՅԱՆՉՆ Է ԱՌՆՈՒՄ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳՐՔԵՐ, ՏԱԼՈՎ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻՆ ԶԱՓԱԻՈՐ ԵՒ ՀԱՄԵՍՏ ՎԱՐՉԱՏՐՈՒԹԻՒՆ:

ՄԿՐՏԻՉ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ
ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ԱՆՀԱՍԱՆԵԼԻ
ԿԱՄՕՔՆ ԱՄՏՈՒԾՈՅ ԵՊԻՍԿՈՎ
ՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՒՂՆԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ
ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ
ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՍՐԲՈՅ ԿԱԹՈՂՆԻԿԵ
ԼՋՄԻԱԾՆԻ

Հարազատ և սիրեցեալ որդւոց Մօրս Լուսոյ Ս.
Կաթողիկէ Եջմիածնի՝ պատուական ժողովրդեան
Իմոյ, բնակելոյ ի Տիրախնամ վիճակն Ատրպատական
աշխարհի՝ ողջն, սէր և օրհնութիւն ի
Հայրապետէս համայն ազգիս Հայոց:

Որք առաջնորդք հանդիսացան բանաւոր հօտին
Քրիստոսի՝ ընտրեալք յազգմանէ Ս. Հոգւոյն և կարգեցան
տեսուչք եկեղեցւոյն Աստուծոյ, հովիւք և հօտապետք
հարք եկեղեցւոյ, ջան նոցա եղև և վաստակ մշտաբիրան
անստերիւր վարդապետութեամբ Աւետարանական ճշմարտութեան

և կանոնիք Եկեղեցւոյ Սրբոյ առաջնորդել զհօտն բանաւոր յուզիղ և ի լուսաւոր շաւիղ քրիստոնէական հաւատոյ, առ ի կենցաղաւարել նոցա ըստ Աստուածազիր օրինաց և բանական խղճի ի վինել նոցա բարիս, առաքինիս և երջանիկս, որոց սակի կազմեցան կանոնք՝—կանոնք վասն թաղաւորաց, իշխանաց, հայրապետաց, առաջնորդաց, հովուաց և ժողովրդեան՝ առ ի տալ զիտել իւրաքանչիւրոցն զպարտիս պաշտամանց իւրեանց և զսահմանս իրաւասութեանց և պարտուց. քանզի ուր ոչ թագաւորեն օրէնք, անդ են ամենայն անկարգութիւնք և շփոթութիւնք: Չարդիս իսկ ի հրապարակի գնոյն նկատեմք՝—գօրէնս և գօրէնազրութիւնս պետութեանց աշխարհիս, կազմեալս և հաստատեալս ըստ իւրաքանչիւր ձեոց կառավարութեանց. և որպէս բարձր և վայելուչ են օրէնք և սահմանադրութիւնք, որք ազատօրէն տան յարգել հզօրին և տկարին զանհատական իրաւունս իւրաքանչիւր Ատեանս հաւասարապէս և համարձակապէս:

Ի վերջին կիսամեկը անցեալ ինն և տասնեւթորդ դարու կազմեցին և ընկալան տաճկահայ ժողովուրդն գառանձին սահմանադրութիւն իւրեանց, վաւերացեալ յՕսմանեան պետութենէ և ցարզ այնու վարենս զԱզգային վարչական գործս իւրեանց ընդ ղեկավարութեամբ Պատրիարքացն Հայոց Կ.

Պօլսոյ: Նոյնպէս և հաջք դադթեալք յԱմերիկա, որք այսօր կազմեն առանձին թիւ: Հայապետական ընդ Առաջնորդութեամբ միոյ Եպիսկոպոսի և հովուութեան քանի մի հողեւորականաց, ունեցան զսահմանադրութիւն իւրեանց՝ հաստատեալն ի մէնջ, որք և այնու—վարին զարդիս յազատ աշխարհն Ամերիկայի:

Ի շարս այսօրինակ յառաջադիմութեանց ժողովրդեան Երոյ և զարգացման՝ գոհ և ուրախ եղաք տեսանելով և զնոյն ոգի յառաջադիմութեան ի Չեզ, ո պատուական ժողովուրդ Ատրպատականի, որ նախաձեռնութեամբ Առաջնորդին վիճակիղ Տ. Եղիշէ Ժ. Ատրդապետի մատուցաւ Եեզ նախագիծ մի կանոնադրութեան և միսիթարութիւն է Եեզ տալ Չեզ այսօր զայն կանոնադրութիւն հաստատեալ, նախապէս անցեալ ընդ ձեռն երկց մասնազէտ և կանոնազէտ Յանձնաժողովոց, յորոց վերջինն յոյժ զգուշաւոր և մանրագինին քննութեամբ աւարտեալ՝ հաւան զտաւ ի Մէնջ և հաստատեցաւ իսկ: Անկալ արդ, սիրեցեալ ժողովուրդ Եմ Ատրպատականի, զայս կանոնադրութիւն եկեղեցական վարչական գործոց քոց և սովաւ ընթացի՛ր յուզիղ և անշեղ ուզին, որ առաջնորդէ Քեզ ի լոյս, յառաջադիմութիւն, ի կրթութիւն և ի զարգացումն: Սրբութեամբ պահեա՛ զայդ կանոնադրութիւն և ուզիղ մտօք հեռեւոյ լեր ընդ

ցուցեալ շաւիղս նորա և մի լիցի Քեզ երբէք
 թողուլ զայն և զանցառու գտանիլ, զի
 ունիս մնալ պարտական առաջի Ազգիս, Եկե-
 ղեցույ և Մեր. քանզի հազիւ ուրեմն յաջողեաց
 Մեզ հարթել զնախկին դժւարութիւնս և բառնալ
 զտարբեր ուղղութիւնս տարբեր անձանց առաջ-
 նորդ Քեզ հանդիսացելոց: Եւ Մեք աջօթս սո-
 նեմք, զի Գու լիցիս ծաղկեալ և պողարերեալ
 ամենայն առաքինութեամբ և ազգօգուտ գործովք
 ի փառս Ս. Եկեղեցւոյ Մերոյ և ի պարծանս Արե-
 զակնափայլ և Լուսամիտ Ահեհապետին, որ յամե-
 նայնի քաջալեր հանդիսանայ յառաջադիմութեան
 Քո և բարգաւաճման:

Իսկականի վրայ ստորագրած է՝

ՄԿՐՏԻՉ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԵՅՈՅ:

7-ն Փետրուարի 1903 ամի

և ըստ Տոմարիս ՌՅԾԲ.

Ի Հայրապետութեան Մերում Ժ. ամի

յԱրարատեան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի

Ի Աղաղաբշապատ:

Թ. 198

Ա. ԸՆԴ-ՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

1. Իրանի Ահհապետների շնորհած բազմաթիւ
 Բարձրագոյն հրովարտակների համաձայն՝ Պարս-
 կաստանի հայ ժողովուրդը ազատ է կատարելու իւր
 կրօնական պաշտամունքը և կառավարելու իւր եկե-
 ղեցական համայնական գործերն ըստ Հայաստա-
 նեայց Եկեղեցու կանոնների և ծէսերի ամբողջ
 Պարսից Պետութեան սահմաններում ԱՐԵՎԵԿՆԱՓՈՒՅՍ
 ԹԸՂԻԹ՝ ՀԱ Բարձր Հովանաւորութեան ներքոյ:

2. Ատրպատականի Հայոց Եկեղեցին և համայն-
 քը՝ իբրև հարազատ ժառանգներ Ս. Լուսաւորչի
 Գահի և Մայր Աթոռի, ենթարկուած են Ն. Ա.
 Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ծայրագոյն Իշխա-
 նութեան:

3. Ատրպատականի եկեղեցական համայնական
 բոլոր պաշտօնեաները՝ թէ հոգևորական և թէ աշ-
 խարհական՝ իրենց վարչական գործնէութեան շըր-
 ջանում ենթակայ են Թեմական իշխանութեան իրա-
 ւասութեան:

4. Ատրպատականի Հայոց Համայնքը՝ իւր կրօ-
 նական և եկեղեցական համայնական գործերում
 կախւած է միմիայն Հայաստանեայց Եկեղեցու իշ-
 խանութիւններից, որոնք առաջնորդուած են Հայոց

եկեղեցու կանոնական իրաւունքով:

5. Իրանի Վեհապետների շնորհած Բարձրագոյն Փիրմանների համաձայն՝ հոգևոր աստիճան ունեցող հայերը՝ իրենց ընտանիքով հանդերձ՝ ազատ են մարմնական պատժից, ամեն տեսակ հարկերից և բէգեառից:

6. Ատրպատականի բոլոր հայ հոգևորականներն ու եկեղեցական-համայնական պաշտօնեաները կարող են իրենց հաւատարիմ և եռանդուն պաշտօնավարութեան համար պարգևատրելի Իրանի ԲԻԿԳԱԿՆԸՓԸՅԼ ԹԸՀԻՆՇԻՑ և Ն. Վ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսից՝ Ատրպատականի Թեմական Ժողովի որոշմամբ և Թեմի Առաջնորդի միջնորդութեամբ:

7. Հայոց եկեղեցական-համայնական, կրթական կամ բարեգործական հաստատութիւն, (գրգարան, ընթերցարան, հիւանդանոց, որբանոց, ուսումնարաններ և այլն) պիտի լինին սեփականութիւն որևէ եկեղեցու կամ վանքի և չեն կարող անկախ և խնքնուրոյն իրաւաբանական անձի գոյութիւն ունենալ:

Այդ հաստատութիւններից իւրաքանչիւրը իրեն յատկացւած գոյքից օգտուում է և կտուավարուում իւր յատուկ կանոնադրութեամբ:

8. Իւրաքանչիւր ծխական եկեղեցու կամ վան-

քի պատկանող, այլև որևէ կրթական կամ բարեգործական - եկեղեցական-համայնական հաստատութեան յատկացւած գոյքերը համարուում են ընդհանուր-անձեռնմխելի սեփականութիւն Հայաստանայց եկեղեցու: Այս մասնակի կրթական և բարեգործական հաստատութիւններից որևէ մէկի փակման դէպքում՝ նրան յատկացւած գոյքը ենթարկուում է այն ծխական եկեղեցու կամ վանքի տնօրինութեանը, որին պատկանում էր նոյն հաստատութիւնը. իսկ որևէ ծխական եկեղեցու կամ վանքի փակման դէպքում նրա գոյքը ենթարկուում է Թեմական Ժողովի տնօրինութեանը:

9. Ատրպատականի Թեմի Կառավարութիւնը՝ Հայոց եկեղեցու հնաւանդ սովորութեան համաձայն հիմնւած է ընտրական սկզբունքի վերայ:

10. Ատրպատականի Թեմում ձայն և քուէ տարու այլ և ընտրելու և պաշտօններ ստանձնելու իրաւունք ունին այն բոլոր թէ հոգևորական և թէ աշխարհական ազգայիններ, որոնք առնւազն վեց ամիս ապրել են թեմի միւսնոյն տեղում, վճարել են եկեղեցական համայնական պատշաճաւոր իշխանութիւններից սահմանւած բոլոր եկեղեցական և թեմական տուրքերը և 21 տարեկանից պակաս չեն: Յատկապէս Թեմական Ժողովի և Թեմական Խորհրդի անդամ ընտրւելու իրաւունքից օգտուում են 80

տարեկանից վեր հասակ ունեցողները:

11. Այ ոք չի կարող միաժամանակ երկու օջն-
պիսի պաշտօն ստանձնած լինել, որոնցից մէկը են-
թակաջ է միւսի վերահսկողութեանը և հաշուութեանը՝ բացի յատկապէս լիշւած դէպքերից:

12. Այն պաշտօնեաները, որոնք որեւէ անձնա-
կան շահ ունին Ատենում խորհրդածութեան նիւթ
դարձած և վճուելիք խնդրում կամ եթէ այդ խն-
դիրն իրենց է վերաբերում, նոյն այդ խնդրի մա-
սին խորհրդածութեան և վճուահատութեան չեն կա-
րող մասնակցել ձայնի իրաւունքով կամ նախագա-
հել:

13. Բոլոր պաշտօնեաները՝ թէ հոգևորական և
թէ աշխարհական, թէ պատուաւոր և թէ վարձա-
տրելի, վերնտրելի են՝ բացի յատկապէս լիշւած
դէպքերից:

14. Բոլոր ժողովների, խորհուրդների և այլ բազ-
մանձնեայ Ատենաների նիստերը համարում են
կանոնաւոր, երբ ներկայ է լինում անդամների մե-
ծամասնութիւնը՝ ընդհանուր թւի կիսից աւելին՝
բացի յատկապէս լիշւած դէպքերից: (10դ. 28):

15. Բացի յատկապէս լիշւած դէպքերից (10դ. 28)
բոլոր ընտրութիւնները կատարւում են գաղտնի

քւէարկութեամբ և ձայների հասարակ մեծամաս-
նութեամբ: Ձայների հաւասար բաժանման դէպ-
քում գերակշռում է այն կողմը, որին նախագահը
տայիս է իւր ձայնը:

16. Թեմապատկան հասոյթների աղբիւրներն են.
ա. Թեմական եկեղեցական-համայնական տուր-
քեր և թղթատուրքեր. (10դ. 30. ժբ.):

բ. Թեմական անշարժ և շարժական գույքերի
հասոյթներ:

գ. Թեմական մոմավաճառութեան կրպակից, թե-
մական տպարանից և այլ ձեռնարկութիւններից
ստացւելիք եկամուտներ:

17. Շարժական և անշարժ եկեղեցական-համա-
նական գույքեր գնել կարելի է մինչև 50 թումա-
նի՝ Ծխական ժողովի որոշմամբ և Գործակալութեան
Խորհրդի թույլտուութեամբ, իսկ չխուն թումանից
բարձր՝ Թեմական Խորհրդի որոշմամբ:

18. Եկեղեցական-համայնական շարժական և ան-
շարժ գույքերը ծախել կամ փոխանակել կարելի է
մինչև 250 թումանի Թեմական Խորհրդի որոշ-
մամբ, մինչև 1000 թումանի Թեմական ժողովի
որոշմամբ, իսկ դրանից վեր—Թեմական ժողովի ո-
րոշմամբ և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի թույ-
լտութեամբ:

19. Ատրպատականի թեմում սովորական պսակներին հրամանը տալիս է գործակալ քահանան. չբհասուլթեան կասկածելի դէպքերում թույլուութիւն է տալիս Թեմակալ Առաջնորդը. իսկ արտակարգ դէպքերում դիմելու է Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

20. Թաւրիզ քաղաքը՝ որպէս Ատրպատականի թեմի վարչական կենդրոն՝ Թեմակալ Առաջնորդի աթոռանիստ քաղաքն է: Թաւրիզի Առաջնորդարանումն է գումարւում Թեմական Խորհուրդը: Առաջնորդարանի ներքին մատակարարութիւնը (բացի կահաւորութիւնից) հոգում է իւր ոռճկի հաշից Թեմակալ Առաջնորդը:

Պատշաճաւոր իշխանութեան հրամանով և պաշտօնական գործով ճանապարհորդելիս՝ պաշտօնեաները կարող են ճանապարհածախս ստանալ Թեմական Խորհրդի հրահանգի համաձայն կամ թեմապատկան, կամ ծխական գումարներից և կամ ի հաշիւ գործին մասնակից մասնաւոր մարդկանց:

22. Այս հիմնական կանոնադրութիւնը լրացնել, փոփոխել, կամ որևէ յօդւած դուրս գցել կարելի է Թեմական ժողովի որոշմամբ (28) և Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի թույլութեամբ:

I ԹԵՄԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԹԵՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ.

23. Պարբերաբար՝ ամեն չորս տարին մի անգամ՝ Ատրպատականի հայ ժողովուրդը՝ թեմական ժողով կազմելու համար պատգամաւորներ է ընտրում չորս տարի ժամանակով: Պատգամաւորների լիազօրութեան քառամեայ ժամանակամիջոցը լրանալուց երեք ամիս առաջ՝ թեմական Առաջնորդը կամ սրան փոխարինող Տեղապահը, իսկ սրա էլ բացակայութեան դէպքում թեմական խորհրդի աւագ անդամը շրջաբերական է ուղարկում թեմի բոլոր եկեղեցիներին, հրաւիրելով ներկայացուցիչներ ընտրել գործակալութեան ժողով գումարելու և պատգամաւոր ընտրելու համար: Ծխական ժողովներից ընտրւած ներկայացուցիչներից (յ. 19բ. ծ.) գործակալութեան ժողովներ են գումարւում, որոնք և ընտրում են պատգամաւորներ Թեմական ժողովին անդամակցելու համար: Իւրաքանչիւր գործակալութեան ժողովն ուղարկում է առնուազն մի պատգամաւոր, իսկ բազմամարդ գործակալութիւնները՝ իրենց համայնքի իւրաքանչիւր 200 տան համար ուղարկում են մի մի պատգամաւոր.

(Վերջին 200-ը կարող է լրիւ չլինել, բայց ոչ պակաս 101-ից):

Ծն. Ա. Փառառացիք կարող են պատգամաւոր ընտրել նաև Թաւրիզարձնակներէց կամ գրուցիներէց:

Ծն. Բ. Իւրաքանչիւր պատգամաւոր պէտք է Թեմական ժողովին ներկայանայ իրեն լիազօրութիւնը հաստատող վկայականով, որը ստորագրուած պէտք է լինի գործակալութեան ժողովի նախագահից և անդամներից և վաւերացրած գործակալական խորհրդի կնքով:

Ծն. Գ. Որևէ գործակալութեան ժողովից ընտրուած պատգամաւորների հրատարման, տկարութեան կամ մահուան դէպքում տեղի է ունենում պատգամաւորի մասնակի նոր ընտրութիւն յատկապէս այդ գործակալութեան համար: Այս մասնակի ընտրութեան պատճառով Թեմական ժողովի նիստերը չեն լետաձգուում:

Ծն. Դ. Հին պատգամաւորների լիազօրութիւնը շարունակուում է մինչև նոր պատգամաւորների ընտրութիւնը:

Ծն. Ե. Թեմական ժողովի կազմի և սրա մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւնների մա-

սին Թեմական Առաջնորդը իւրաքանչիւր անգամ ղեկուցանում է Ն. Վ. Ամենայն Հ. Կաթողիկոսին:

24. Պատգամաւորը բացակայելիս կարող է օրինական թղթով իւր ձայնի իրաւունքը յանձնել մի ուրիշ պատգամաւորի: Ամեն մի պատգամաւոր՝ բացի իւր ձայնից՝ կարող է ունենալ միայն մի աւելորդ ձայն:

25. Պատգամաւորներին ժողովի հրաւիրելու իրաւունք ունին 1) Թեմի առաջնորդը, 2) Պատգամաւորների կէս (1/2) մասը, և 3) Թեմական Առաջնորդի բացակայութեան ժամանակ՝ Առաջնորդական տեղապահը:

26. Թեմական ժողովը սովորաբար գումարում է երկու տարին մի անգամ: Անյետաձգելի հարցեր վճռելու համար՝ հարկ եղած դէպքում՝ բացի այդ սովորական նիստերից, կարող են գումարւել Թեմական ժողովի նաև արտակարգ նիստեր:

Ծն. Ա. Պատգամաւորների ընտրութեան համար Թեմական Խորհուրդը նշանակուում է որոշ ժամանակամիջոց, որից անմիջապէս լետոյ Թեմ. Առաջնորդը կամ սրան փոխարինող Տեղապահը և կամ սրանց բացակայութեան դէպքում Թեմական Խորհրդի աւագ արդամը պար-

աւար է պատգամաւորներին Թեմական ժողովի հրաւիրել: Ինչպէս և առհասարակ Թեմական ժողովի սոյնորական նիստեր գումարելու գէպքում:

Ծն. Բ. Թեմական Առաջնորդի մահան, հրատարման կամ հրատարեցնելու գէպքում պատգամաւորներն անմիջապէս ժողովի են հրաւիրուած Առաջնորդ ընտրելու:

Ծն. Գ. Թեմական ժողովը գումարուած է Թաւրիզի Մայր եկեղեցում: Թեմ. Առաջնորդը, Թեմ. Խորհուրդն և քարտուղարը ներկայ են լինում Թեմ. ժողովին հարկաւոր տեղեկութիւններ հաղորդելու համար:

27. Թեմական ժողովի պատուաւոր Նախագահն է Թեմ. Առաջնորդը. իսկ ժողովի նիստերը կառավարում է առանձին Ատենապետ, որին ժողովն ընտրում է իւր անդամներից իւրաքանչիւր նստաշրջանի համար:

28. Թեմական Առաջնորդին հրատարեցնելու և այս հիմնական կանոնադրութիւնը փոփոխելու ու լրացնելու հարցերը վճռուած են բոլոր պատգամաւորների ձայնից (²/₃) երկու երրորդ բազմութեամբ:

29. Թեմական ժողովն իւր միջից կամ գրոհից

ընտրում է մի քարտուղար, որ կազմուած է ժողովի նիստերի արձանագրութիւնը:

Ծն. ժողովի արձանագրութիւնները վաւերական են երբ վաւերացուած են, ներկայ եղող պատգամաւորների մեծամասնութեան ստորագրութեամբ. իսկ 28-րդ յօդուածում նախատեսուած գէպքերում պատգամաւորների ²/₃ մասի ստորագրութեամբ:

30. Թեմական ժողովի իրաւունքները.

ա. Թեմ. ժողովն իրաւունք ունի սահմանելու և հրատարակելու ամբողջ թեմի բոլոր գործերի և եկեղեցական համայնական հիմնարկութիւնների և հաստատութիւնների համար պարտադիր կանոնադրութիւններ, ղեկավարելով Հայոց կանոնական իրաւունքով և այս հիմնական կանոնադրութեան սկզբունքով, նախապէս ներկայացնելով իւրաքանչիւր կանոնադրութիւնը Ն. Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի հաստատութիւն:

բ. Թեմական ժողովը վերին և ընդհանուր հըսկողութեան և հաշուառութեան իրաւունք ունի թեմի բոլոր եկեղեցական-համայնական գործերում:

գ. Թեմական ժողովը պատգամաւորներ է ընտրում թեմի կողմից Հայաստանեայց եկեղեցու համազումար Ծայրագոյն ժողովին և այլ եկեղեցական-համայնական ընդհանուր գործառնութեանց մասնակցելու համար:

դ. Ընտրում և հրաժարեցնում է Թեմ. Առաջնորդին Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հաստատութեամբ. (28):

ե. Որոշում է իւրաքանչիւր քառամեակի համար Թեմ. Առաջնորդի և այլ պաշտօնեաների ուճիկը:

զ. Քննում և որոշում է նոր վանքեր հիմնելու խնդիրը:

է. Ընտրում և հրաժարեցնում է պաշտօնից Թեմ. Խորհրդականներին, փոխ-խորհրդականներին (42, 43) և վերաստուգող լանձնաժողովի անդամներին:

ը. Քննում է Թեմ. Առաջնորդի գէմ ծաղած բողոքներն և ներկայացնում է Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Քննում և վճռում է Թեմական Խորհրդի գէմ ծաղած բողոքները:

թ. Քննում և հաստատում է առաջիկայ երկամեակի համար Թեմական Խորհրդի կազմած թեմական ընդհանուր նախահաշիւը:

ժ. Քննում և հաստատում է Թեմ. Խորհրդի անցած երկամեակի հաշիւը՝ նախապէս լսելով վերաստուգող Յանձնաժողովի գեկուցագիրը:

ժա. Զանազան խնդիրների ուսումնասիրութեան համար, ինչպէս և այլ լանձնարարութիւններ կատարելու՝ պէտք եղած դէպքում ընտրում է լանձնաժողովներ, իրաւունք ունենալով՝ կարևոր դէպ-

քերում դրսից ձեռնհաս մարզկանց հրաւիրելու:

ժբ. Սահմանում և մանրամասն հրահանգով որոշում է թեմական - եկեղեցական - համայնական աւերքերի (օր. Լուսաւորչի լուծան, պաղին, ասթոռահաս պսակադրամը, լուսագինը, հողերաժինը...) և թեմական, գործակալական ու ծխական խորհուրդներից արւոզ, հաստատուող և վաւերացուող վաւերաթղթերի համար վճարելիք թըղթատուրքի տեսակները, քանակը, բաշխման և դանձման ձևը:

Ծն. Ստացւած աւերքի մասին արձանագրւում է ժապաւինեալ մատենում և վճարողին ստացադիր տրւում, իսկ վերցրած թղթատուրքի քանակը նշանակուած է նաև նոյն վաւերաթղթի վերայ:

31 Թեմական ժողովի խորհրդածութեան և վճռահատութեան առաջարկուող խնդիրներն լանձնում են Թեմ. Առաջնորդին, որը Թեմական ժողովի Ատենասպետի և Թեմական ժողովի ու Թեմական Խորհրդի քարտուղարի գործակցութեամբ դասաւորում է և օրակարգով ներկայացնում Թեմ. ժողովին: Թեմ. ժողովը կարող է փոխել խնդիրների օրակարգում բռնած հերթը: Խնդիրները թեմակալ Առաջնորդին կարելի է ներկայացնել Թեմ. ժողովի նստաշրջանի ամբողջ ընթացքում:

32. Թեմական ժողովք Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հետ յարաբերութիւն է պահում Թեմ. Առաջնորդի կամ Տեղապահի միջոցաւ՝ Առաջնորդի բացակայութեան դէպքում: Առաջնորդը կամ Տեղապահը պարտաւոր են Թեմ. ժողովի որոշումներն լինթացս մի եօթնեկի ուղարկել Ն. Վեհափառութեան՝ տեղեկացնելով այդ մասին Թեմական ժողովի Ատենապետին: Առաջնորդաբանի այս կէտում զանցառու գտնւելու դէպքում Թեմ. ժողովի Ատենապետն է կատարում նրա պարտքը:

33. Վերաստուգող Յանձնաժողովք բաղկանում է երեք անդամից և երկու փոխանգամից և ընտրւում է Թեմ. ժողովից երկու տարի ժամանակով:

34. Վերաստուգող Յանձնաժողովք՝ գումարւելով սփորական երկամեայ Թեմ. ժողովից առնւազն մի ամիս առաջ, քննում և ստուգում է Թեմ. Խորհրդի գործունէութիւնն ու ընդհանուր հաշիւը և զեկուցագիր ներկայացնում Թեմական ժողովին (յօդ. 47 ժդ.):

Բ. ԹԵՄԱԿԱԼ ԱՌԱՋՆՈՐԴ.

ԱՌԱՋ. ՏԵՂԱՊԱՀ. ԱՌԱՋ. ՓՈՐԱՆՈՐԴՆԵՐ.

35. Հայաստանեայց եկեղեցու կանոնների համաձայն Թեմակալ Առաջնորդին անորոշ ժամանակով ընտրում է Թեմ. ժողովք (յօդ. 30) և առաջարկում Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի հաստատութիւն:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն հաստատում է ընտրւածին և միջնորդում Իրանի ԾԱՀՆԾԱՀԻ առաջ՝ ճանաչել նրան Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Փոխանորդ Ատրպատականի Թեմում:

36. Թեմ. Առաջնորդը ընդհանրաբար տնօրինում է թեմի զուտ կրօնական գործերը՝ իւր աստիճանին և պաշտօնին յատկացւած իրաւունքների սահմաններում և հսկում է Հայաստանեայց եկեղեցու կանոնների ու ծէսերի անթերի կատարման և հոգևորականների ու բոլոր պաշտօնեաների հարազատ պաշտօնավարութեան վրայ:

37. Թեմ. Առաջնորդը պարտաւոր է այցելել ամբողջ թեմը առնւազն 4 տարին մի անգամ:

Թեմ. Առաջնորդը առանձին ուշադրութիւն է դարձնում ժողովրդի, հոգևորականութեան, եկե-

ղեցիների, վանքերի, եկեղեցական-համայնական, կլիթական և բարեգործական բոլոր հաստատութիւնների վիճակի վրայ՝ անհրաժեշտ դէպքերում հարկաւոր կարեւոր կարգադրութիւններ անելով, որոնց մասին հաղորդում է (Թեմ. Խորհրդին):

38. Թեմակալ Առաջնորդն ի պաշտօնէ նախագահում է (Թեմ. Ժողովին և (Թեմ. Խորհրդին, հաստատում և հրատարեցնում է Տեղապահին և Գործակալներին, նշանակում և հրատարեցնում է Փոխանորդներին և Վանահայրերին: Եթէ ունի եպիսկոպոսական աստիճան՝ ձեռնադրում է քահանաներ և այլ եկեղեցական սպասաւորներ Հայաստանեայց եկեղեցու կանոնների համաձայն, իսկ կուսակրօնների ձեռնադրութեան համար հայցում է Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի թոյլտու-

թն. Ա. Աւրպատականի թեմում ոչ սք իրաւունք չունի ձեռնադրութիւն կատարելու առանց (Թեմ. Առաջնորդի գրաւոր թոյլտուութեան):

Ծն. Բ. Առաջնորդի մասնակցութեամբ կատարւած օրինակատարութիւնների և ծէսերի համար ստացւող աջահամբոյրք կազմում է Առաջնորդի անձնական եկամուտ:

39. (Թեմ. Առաջնորդը հանդիսանում է ներ-

կայացուցիչ Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Պարսից կառավարութեան և այլ Պետութեանց Գիււանազիտական մարմինների առաջ:

40 (Թեմ. Առաջնորդը թեմից բացակայելու համար հայցում է Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի թոյլտուութիւնը:

41. Առաջնորդական Տեղապահը նշանակում է հոգևորականներից (յօդ. 38.): Առաջնորդական Տեղապահն ի պաշտօնէ անդամակցում է (Թեմական Խորհրդին): (Թեմ. Առաջնորդի բացակայութեան, տկարութեան, այլ և Առաջնորդական Աթոռի թափուր եղած ժամանակ՝ Տեղապահն ունի առաջնորդական բոլոր վարչական իրաւունքները:

42. Աւրպատականի թեմն ունի երկու փոխնորդութիւն՝ Սարմատ-Ուրմիոյ և Ղարադաղի: Առաջնորդական փոխանորդներին նշանակում է կուսակրօն հոգևորականներից և պաշտօնից հրատարեցնում է (Թեմակալ Առաջնորդը Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հաստատութեամբ):

Առաջնորդական Փոխանորդների իրաւունքներն ու պարտականութիւնները որոշում է (Թեմ. Ժողովը՝ Առաջնորդի հաստատութեամբ: (Տես յօդ. 58 Ծնթ. Բ.):

16/02 20/02 33397

Գ. ԹԵՄԵԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԳ.

43. Ատրպատականի թեմ. Խորհուրդը բաղկանում է 8 հոգուց՝ երկու ի պաշտօնէ անդամներից, որք են թեմ. Առաջնորդն ու Տեղապահը և վեց խորհրդականներից, որոնց ընտրում է թեմ. Ժողովը չորս տարի ժամանակով թաւրիգարնակ հոգևորականներից կամ աշխարհականներից: Թեմ. Խորհրդականների կէսը իւրաքանչիւր երկու տարին լրանալուց լետոյ հերթով դուրս են գալիս:

Առաջնորդի և Տեղապահի բացակայութեան ժամանակ ընտրութեամբ առաջնադռնը նախագահում է հերթական նիստերին (աւագ անդամ):

Ծն. Ա. Այս հիմնական կանոնադրութեան գործադրութեան առաջին երկու տարուց լետոյ թեմ. Խորհրդականների կէսը դուրս է գնում փիճակով, իսկ այնուհետև հերթով:

Ծն. Բ. Թեմ. Խորհուրդը թաւրիգի գործակալութեան համար հանդիսանում է նաև Գործակալական Խորհուրդ:

Ծն. Գ. Թեմ. Խորհրդի կազմի և սորա մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւնների մասին թեմական Առաջնորդն իւրաքանչիւր անգամ զեկուցանում է Ն. Վ. Ամենայն

Հայոց Կաթուղիկոսին:

44. Թեմ. Ժողովն ընտրում է թաւրիգարնակ հոգևորականներից կամ աշխարհականներից նաև 4 թեմ. Փոխ. Խորհրդականներ, որոնք փոխարինում են թեմ. Խորհրդականներին նրանց երկարատև բացակայութեան կամ տկարութեան ժամանակ իրենց ընտրութեան ձայնից առաւելութեան կարգով:

45. Եթէ թեմ. Խորհրդական կամ Փոխ Խորհ. է ընտրուում թեմ. Ժողովի անդամը, սա հրաժարւած է համարուում պատգամաւորի պաշտօնից թեմ. Ժողովի նորն նստաշրջանից լետոյ:

46. Բացի հերթական նիստերից, որ լինում են սահմանւած օրերը, կարող են հարկ եղած դէպքերում գումարւել թեմ. Խորհրդի արտակարգ նիստեր թեմ. Առաջնորդի, սրան փոխարինող Տեղապահի, իսկ սրանց բացակայութեան դէպքում՝ խորհրդի աւագ անդամի հրաւերով: (Ձայների առաւելութեամբ աւագ):

47. Թեմ. Խորհրդի նիստերին նախագահում է թեմ. Առաջնորդը. նրա անկարողութեան դէպքում՝ Տեղապահը, իսկ երբ անկարող է նախագահել նաև տ. Տեղապահը, — թեմ. Խորհրդի աւագ անդամը:

48. Թեմական Խորհուրդը

ա. Հսկում է թեմի բոլոր եկեղեցական - Համայնական Հաստատութիւնների և պաշտօնեաների վարչական գործունէութեան վրայ:

բ. Կազմում է թեմի եկեղեցական - Համայնական Հաստատութիւնների, կանոնադրութիւնների նախագծերը և առաջարկում է Թեմ. ժողովին ի հաւանութիւն: (յօդ. 30 ծն. թ.):

գ. Քննում և որոշում է եկեղեցիներ, եկեղեցական - Համայնական, կրթական և բարեգործական Հաստատութիւններ հիմնելու խնդիրները: (Նոր վանքեր հիմնելու խնդիրները քննում և ներկայացնում է Թեմ. ժողովին ի հաստատութիւն):

դ. Նոր հիմնելիք կրթական և բարեգործական եկեղեցական - Համայնական Հաստատութիւնների համար կազմում և ժամանակաւորապէս հաստատում է կանոնադրութիւններ, որպիսիք պարտաւորապէս ներկայացնում է առաջիկայ Թեմ. ժողովի հաւանութեան: (յօդ. 30.)

ե. Հրահանգներ է տալիս Թեմի ստորակարգ եկեղեցական - Համայնական Հաստատութիւններին և պաշտօնեաներին, ղեկավարւելով այս հիմնական կանոնադրութեամբ՝ ինչպէս և ապագայում Թեմ. ժողովի կողմից մշակած և Վեհափառ Կաթողիկոսից հաստատուած կանոնադրութիւններով և կարգադրութիւններով:

Ծն. Թեմական Խորհրդի յօրինած այս հրահանգներին՝ ինչպէս և նախորդ (դ) կէտում լիւծած ժամանակաւոր կանոնադրութիւններին օրինակները վաւերացւում են Թեմակալ Առաջնորդի կնքով և ստորագրութեամբ:

զ. Ժողովում, պահում և շահեցնում է բոլոր թեմապատկան հասոյթներն ու արդիւնքները. կատարում է ընդհանուր ծախքեր և առհասարակ վերջնական վճիռներ է կայացնում թեմի ընդհանուր տնտեսական հարցերի մասին՝ ղեկավարւելով նախահաշուով: Թոյլաւութիւն է տալիս 50 թումանից աւելի ծախքեր անել վանքերի և եկեղեցիների վերայ:

է. Թոյլաւութիւն և ժապաւինեալ մատեաններ է տալիս հանգանակութիւններ անելու Ատրպատականի թեմում, ինչպէս և թեմից դուրսը:

ը. Նշանակում է թեմական տեսուչ թեմի բոլոր համայնական-կրթական հաստատութիւններին վերահսկելու համար:

թ. Հարկաւոր դէպքում նշանակում է վերաքննիչներ (բէվիզորներ) եկեղեցական - Համայնական Հաստատութիւնների գործերն ու հաշիւները վերստուգելու համար:

ժ. Հաստատում է պաշտօնում և հրաժարեցնում է դպրոցների հոգաբարձուներին, գործակալական խորհրդականներին (յօդ. 58), երեսփոխան-

ներին, ծխական խորհրդականներին (յօդ. 1), հաստատում և արձակում է ուսուցիչներին հոգաբարձուների առաջարկութեամբ:

ժա. Մանրամասն ուսումնասիրութիւն պահանջող հարցեր քննելու համար ընտրում է յանձնաժողովներ, որոնք հարցը ուսումնասիրելուց լետող գեկուցագիր են ներկայացնում Թեմ. Խորհրդին:

ժբ. Ամեն տարի բաժանում է գործակալական և ծխական խորհուրդներին հարկաւոր նոր ժապաւինեալ մատենաներ և լետ ստանում հները:

ժգ. Որոչում է մանրամասն հրահանգով Թեմական, Գործակալական և Ծխական խորհուրդների կողմից արւող, հաստատուող և վաւերացուող վաւերաթղթերի համար վճարելիք թղթատուրքի քանակը և գանձման ձևը և առաջարկում Թեմ. ժողովին ի հաստատութիւն:

ժդ. Տարին մի անգամ գեկուցագիր է մատուցանում Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին թեմի կացութեան մասին: Երկու տարին մի անգամ Թեմ. ժողովին մանրամասն հաշիւ է ներկայացնում թեմի եկեղեցական-համայնական գործերի, գոյքերի և հիմնարկութիւնների վիճակի ու կառավարութեան մասին, այլ և բոլոր հաստատութիւնների և պաշտօնեաների գործունէութեան մասին: Թեմ. Խորհուրդը պարտաւոր է Թեմ. ժողովի սովորական նիստից առնուազն մի ամիս

առաջ պատրաստ ունենալ այս ընդհանուր հաշիւը այլև իւր գործունէութեան վերաբերեալ ամեն տեսակ վաւերաթղթեր՝ ըստ պահանջման վերաստուգող յանձնաժողովին յանձնելու համար: (յօդ. 34):

ժե. Իբրև նօտարական հաստատութիւն՝ հաստատում է ազգայինների կտակագրերը, մուրհակները, կալածագրերը, կապալաթղթերը և այլ այդպիսի փաստաթղթեր և վաւերացնում է իրեն գիմողների ստորագրութիւնը:

ժզ. Իբրև Առաջին Ատեան՝ քննում է պսակաւուծութեան վերաբերեալ գործերն ու առաջարկում է Ն. Վ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի տնօրինութիւն: Քննում և վճռում է թեմի բոլոր եկեղեցական-ազգային հաստատութիւնների և պաշտօնեաների կողմից և սրանց դէմ ստացած բողոքները և գանգատները, այլև հոգևորականների և ժողովրդի մէջ ծագած տարաձայնութիւնները:

ժէ. Իբրև Երկրորդ Ատեան՝ քննում և վճռում է այն բոլոր վէճերը, խնդիրներն ու գանգատները՝ (ամուսնական, ժառանգական և այլն) որոնք սկսւել են գործակալական խորհրդում. այլև վէճում է խնամակալութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերը:

49. Թեմական սնդուկի անմիջական հսկողութիւնն ու բանալին յանձնուում է թեմական խորհր-

դի գանձապահին, որին Թեմ. Խորհուրդն ընտրում է իւր միջից չորս աւրի ժամանակով փոխադարձ երաշխաւորութեամբ :

Ծն. Թեմ. Խորհուրդը պարտաւոր է իւրաքանչիւր ամիս ստուգել թեմ. սնդուկը :

50 Թեմապատկան գումարներից մինչև 250 թուման պահուում է սնդուկում, իսկ աւելի գումարները ապահով գրաւականով շահեցնում են Թեմ. Խորհրդի անունով՝ նոյն խորհրդի օրինաւոր վճռի համաձայն և բոլոր անդամների ընդհանուր պատասխանատուութեամբ :

51 Թեմ. Խորհուրդը պարտաւոր է ունենալ .

ա. Ամբողջ թեմի բոլոր եկեղեցական - համայնական հիմնարկութիւնների — այն է շէն ու աւերակ վանքերը և եկեղեցիների, դպրոցների, գրադարանների և առհասարակ բոլոր կրթական և բարեգործական հաստատութիւնների և դրանց պատկանող կամ յատկացւած անշարժ գույքերի տպագրած մանրամասն ցուցակը :

բ. Ամբողջ թեմի հայ ազգաբնակչութեան աճման, մահացութեան և ամուսնութիւնների վիճակագրական աղիւսակը՝ գործակալական խորհուրդների չափաբերակօններից քաղւած տեղեկութիւնների համաձայն և Գ. Ժապաւիտեալ մատեանների թեմի բոլոր եկեղեցական - համայնական հիմնար-

կութիւններին պատկանող կամ յատկացւած շարժական գույքերի, այն է դրամագլուխների, անօթեղէնի, դարձերի, գրքերի, կահ-կարասիքի և այլն՝ մանրամասն ցուցակագրութեամբ :

52. Թեմ. Առաջնորդն ու Խորհուրդը ունեն մի ընդհանուր գիւանատուն, որի համար Թեմ. Խորհուրդը զբաղիւրներ և քարտուղար է վարձում Թեմ. Առաջնորդի հաստատութեամբ : Քարտուղարը համաբուում է զբաղիւրների անմիջական իշխանաւոր :

53. Գիւանատան քարտուղարը պարտաւոր է պահել ժապաւիտեալ մատեաններ Թեմ. Խորհրդի արձանագրութիւններին և գործավարութեան բոլոր բաժիններին համար և հսկել դիւանատան բոլոր թղթերի անկորուստ և կանոնաւոր պահպանութեան վերայ :

54. Թեմ. Խորհրդի բոլոր պաշտօնական թղթերը, այն է՝ գրագրութիւնները զանազան անձերի և հաստատութիւնների հետ, արձակած վճիռները, խնդրատուներին տւած վկայագրերը և խորհրդից տրւած որոշումների, վճիռների պատճէնները և այլն, պէտքէ կրեն Թեմ. Առաջնորդի կամ Տեղապահի և գալտուղարի ստորագրութիւններ և գրոշմւած լինին Առաջնորդական կնիով :

III ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

55. Ատրպատականի թեմն ունի 14 գործակալութիւն, որոնք են. — Մակու, Սալմաստ, Խոյ, Աւրմի, Մարաղա, Մուժամբար, Արզաբիլ, Մէշափար, Տգմար, Մնչուան, Քէշվան, (Թաւրիզ, Սուլջալուղ, Սուլջուղ):

56. Պարբերաբար ամէն չորս տարին մի անգամ իւրաքանչիւր գործակալութեան բոլոր եկեղեցիներն ծխական ժողովները ներկայացուցիչներ են ընտրում գործակալութեան ժողով գումարելու համար: Իւրաքանչիւր ծխական համայնք ուղարկում է առնւազն մի ներկայացուցիչ, իսկ բազմաժուխ եկեղեցիները իրենց համայնքի իւրաքանչիւր 25 տան համար մի մի ներկայացուցիչ են ընտրում:

Ծն. Իւրաքանչիւր ներկայացուցիչ պէտք է ներկայանայ գործակալական ժողովում իւր լիազօրութիւնը հաստատող վկայականով, որը պէտք է ստորագրւած լինի ծխական ժողովի նախագահից և վաճառարած ծխական ժողովի կնքով:

57. Ներկայացուցիչներին գործակալութեան ժողովի է հրաւիրում և ժողովին նախագահում է գործակալ քահանան, իսկ սրա բացակայութեան գէպքում գործակալական խորհրդի նախագահը:

58. Իւրաքանչիւր գործակալութիւն ունի իր խորհուրդը, որը բաղկանում է գործակալ քահանայից և գործակալական երեք խորհրդականներից: Գործակալ քահանային նշանակում է թեմի Առաջնորդը, իսկ գործակալական խորհրդականներին ընտրում է աշխարհականներից կամ հոգևորականներից գործակալութեան ժողովը 4 տարի ժամանակով և առարջարկում է (Թեմական Խորհրդին հաստատութեան. (յօդ. 43 ժ.): Գործակալական խորհրդականներից մէկին գործակալական խորհուրդը ընտրում է նախանդամ 4 տարի ժամանակով:

Ծն. Ա. Գործակալութեան ժողովն ընտրում է նաև 2 փոխ-խորհրդականներ, որոնք փոխարինում են գործակալութեան խորհրդականներին, սրանց երկարատև բացակայութեան կամ տկարութեան ժամանակ իրենց ընտրութեան ձայնից առաւելութեան կարգով:

Ծն. Բ. Փոխանորդանիստ կեդրոնավայրում Առաջն. Փոխանորդը վարում է նաև գործակալի պաշտօն:

Ծն. Գ. Արդարելում, Նաղաղէյում, Միանդաբում և Սուլջուղում գործակալական խորհուրդը հանդիսանում է նաև Ծխական Խորհուրդ: Այլ տեղերում գործակալական խորհուրդն հանդիսա-

նում է նաև Ծխական Խորհուրդ գործակալութեան կեդրոնի աւագ եկեղեցու համար, ուստի և ծխական խորհրդի իրաւասութեան վերաբերեալ հարցեր վճռելիս՝ պարտաւոր է իւր նիստերին հրաւիրել նաև երեսփոխին:

59. Բացի հերթական նիստերից, որ լինում են Թեմական Ժողովից սահմանւած օրերը, կարող են լինել հարկ եղած դէպքերում Գործակալական Խորհրդի նաև արտակարգ նիստեր՝ գործակալի կամ Գործակալական Խորհրդի նախագահի հրաւերով:

60. Գործակալական Խորհրդի նիստերին նախագահում է գործակալը, իսկ սրա բացակայութեան դէպքում՝ նախանգամը:

61. Գործակալական Խորհուրդը մերձաւոր հրահրութիւն ունի.

ա. Գործակալութեան բոլոր եկեղեցական-համայնական հաստատութիւնների և պաշտօնեաների վարչական գործունէութեան վերայ:

բ. Պարտաւոր է գործակալութեան բոլոր եկեղեցական-համայնական հաստատութիւնների վիճակի և կառավարութեան, ինչպէս նաև պաշտօնեաների վարչական գործունէութեան մասին աւրին մի անգամ տեղեկագիր ուղարկել Թեմական Խորհրդին:

գ. Ժողովում է և երեք ամիսը մի անգամ օրի-

նաւոր ցուցակազրութեամբ ուղարկում է Թեմ. Խորհրդին գործակալութեան բոլոր թեմապատկան հասոյթներն ու արդիւնքները:

դ. Ամեն տարւայ սկզբին գործակալութեան բոլոր ծխական խորհրդներին բաժանում է Թեմական Խորհրդից ստացւած նոր ժապաւինեալ մատեաններ՝ քահանաներին և երեսփոխներին լանձնելու համար և հները վերցնելով՝ ուղարկում է Թեմական Խորհրդին՝ պահելով պատճէնները:

ե. Հաստատում և վաւերացնում է ազգայինների փաստաթղթերը և ստորագրութիւնները և տալիս է մետրիքական քաղւածքներ:

զ. Հաստատում է խնամակալներ մեռած ազգայիններից յետոյ մնացած գոյքերի և որբերի վերայ, հրաժարեցնում է եղած խնամակալներին, թոյլ է տալիս խնամակալներին ծախքեր անել որբերի և գոյքերի վերայ մինչև 50 թուման, աւելի մեծ ծախքերի, ինչպէս նաև որբապատկան գոյքերը գրաւ դնելու և ծախելու համար՝ դիմելով Թեմական Խորհրդին:

է. Իբրև Առաջին Ատեան՝ քննում է գործակալութեան մէջ ապրող հայերի ամուսնական խնդիրները, չ'հասութեան կասկածելի դէպքերում դիմելով Թեմ. Առաջնորդին (յօդ. 19), և իրեն դիմողների բոլոր կալածական, ժառանգական և այլ վէճերն ու խնդիրներն. (յօդ. 48. ժէ.):

62. Գործակալական Խորհուրդը պարտաւոր է ունենալ ժապաւինեալ մատնաններ՝ գործակալական բոլոր եկեղեցական-համայնական հիմնարկութիւններէ, դրանց պատկանող կամ յատկացւած անշարժ և շարժական գոյքերէ՝ այլ և բոլոր պաշտօնեաներէ մանրամասն ցուցակազրութեամբ և ծխական խորհուրդներէ չափաբերական մատնաններէ պատճէնները:

63. Գործակալական Խորհուրդն ունի մի գործավար, որ պարտաւոր է պահել Թեմական խորհրդի կնքով վաւերացրած ժապաւինեալ մատնաններ գործավարութեան բոլոր բաժիններէ համար, կանոնաւոր և անկորուստ պահպանել գործակալական խորհրդի բոլոր թղթերը և կազմել նրա նիստերի արձանագրութիւնները:

64. Գործակալական Խորհուրդն իւր միջից փոխադարձ երաշխաւորութեամբ ընտրում է մի գանձապահ երկու տարի ժամանակով, որին յանձնում է իւր դրամարկղի անմիջական հսկողութիւնն ու բանալին:

Ծն. Գործակալական Խորհուրդը պարտաւոր է ամեն ամիս կատարել իւր դրամարկղի ստուգութիւնը:

65. Գործակալական Խորհրդի բոլոր պաշտօնա-

կան թղթերը պէտք է կրեն նախադասի և գործավարի ստորագրութիւններ և դրոշմւած լինին Գործակալական Խորհրդի կնքով, որը ստանում է Թեմական Խորհրդէջ:

Գ. ԾԽԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔ (Եկեղեցի)

66. Իւրաքանչիւր ծխական եկեղեցին ունի իւր Ծխական Խորհուրդը, որը կազմուած է նոյն եկեղեցու աւագ քահանայից, երեսփոխից և 3 ծխական խորհրդականներից, որոնց ընտրուած է Ծխական Ժողովը չորս տարի ժամանակով իւր գրագէտ անդամներից և առաջարկուած Թեմական Խորհրդին ի հաստատութիւն. (յօդ. 48 Ժ.):

67. Բացի հերթական նիստերից, սր լինուած են Թեմական Ժողովից որոշուած օրերը, կարող են լինել Ծխական Խորհրդի նաև արտակարգ նիստեր աւագ քահանայի հրուէրով:

68. Ծխական Խորհուրդը

ա. Կառուցուած է ծխական համայնքի բոլոր եկեղեցական-համայնական գործերը և հաստատութիւնները, միևնոյն ժամանակ հանդիսանալով նաև հոգաբարձութիւն՝ ծխական դպրոցների համար:

բ. Հսկուած է երեսփոխի և ծխական համայնքի բոլոր պաշտօնեաների գործողութեանց վերայ:

գ. Վաւերացնուած է ծխականների ստորագրութիւնները:

դ. Ունի նաև այն բոլոր իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, որ Հայաստանեայց եկեղեցու

ծխական կանոնադրութիւնը սահմանել է հաշուտեաների համար: (Տես ծխ. կանոնադրութիւն 20, 73, 74, 82, 87, 89):

ե. վճռուած է իրեն գիմող ծխականների վեճերը:

զ. Ընտրուած է ինստիտուտներ՝ մեռած ծխականներից յետոյ մնացած կոյքերի և որբերի վրայ հսկելու և առաջարկուած է ի հաստատութիւն Գործակալական Խորհրդին:

69. Իրեն վերապահելով ընդհանուր վերահսկողութեան և հաշուառութեան ինաւուը, Ծխական Ժողովը կարող է Ծխական Խորհրդին յանձնել իւր իրաւասութեանը պատկանող (Տես. ծխ. կան. յօդ. 19.) այս կամ այն գործի տնօրինութիւնը:

70. Ծխական Խորհուրդը պարտաւոր է ունենալ ժապաւինեալ մատեաններ ծխի մէջ գտնուած բոլոր եկեղեցական-համայնական հիմնարկութիւնների, դրանց պատկանող կամ յատկացուած անշարժ և շաժական գոյքերի, այլ և բոլոր պաշտօնեաների մանրամասն ցուցակազրութեամբ և չափաբերական մատեաններ՝ ծխի բոլոր հայ ընտանիքներում տեղի ունեցած ծնունդների, պսակների և մահացութեան արձանագրութեամբ:

71. Երեսփոխը ծխական խորհրդի գանձապահ է և պարտաւոր է գանձել, պահել և շահեցնել

Ծխական հասոյթներն ու արդիւնքները, կատարել եկեղեցու համար անհրաժեշտ ծախսեր. — մինչև 15 թուման ինքնագլուխ, աւելի ծախքերի համար՝ մինչև 50 թումանի՝ ստանալով Ծխական ժողովի համաձայնութիւնը և Գործակալական Խորհրդի զրաւոր թոյլատուութիւնը, աւելի մեծ ծախքերի համար — Թեմական Խորհրդի թոյլատուութիւնը: Հաւաքել և ամեն էրեք ամիսը մի անգամ ուղարկել Գործակալական Խորհրդին թեմապատկան հասոյթներն ու արդիւնքները:

72. Երեսփոխը պարտաւոր է ամեայն տարի մի անգամ Ծխական ժողովի տարեկան սովորական նիստին, որի ժամանակը որոշուած է Թեմական ժողովը, մանրամասն հաշիւ ներկայացնել, որպիսին հաստատուած է Ծխական ժողովը՝ Ծխական Խորհրդի գեկուցազրբը լսելուց յետոյ:

73. Բաշի այս հիմնական կանոնադրութեան յօդուածներէն ծխական համայնքի համար պարտաւորապէս դործադրելի է ընդհանուր Հ. Եկեղեցու Ծխական կանոնադրութիւնը (հաստատուած 1902 թիւ. Մարտ ամսին.) այն փոփոխութիւններով, որ կը սահմանէ Ատրպատականի Թեմական ժողովը, ի նկատի ունենալով Թեմի եկեղեցական-համայնական կազմակերպութիւնը, տեղական համայնքների պէտքերը և չեկազարկելով Հայոց կանոնական ի-

րաւունքով և այս հիմնական կանոնադրութեամբ և առարջարկելով Ն. Վ. Ամեայն Հայոց **ՊԵՏՐՈՍԻԱՆԻ ԽՈՅՆՍԻ** հաստատութեան:

Ձկանոնադրութիւնս ցայս հաստատեալն է նորին Ս. Օծութենէ ի Վեհափառ Հայրապետէ Ամենայն Հայոց, ի **Տ. Տ. ՄԿՐՏՁԷ Ա.** ճշտութեամբ համեմատեալ և իսկութեամբ արտադրեալ է ի ստորագրեալ բնագրէ կանոնադրութեան սրբազրոյ Յանձնաժողովոյն Ս. Էջմիածնի:

Իիւանապետ Վեհափառ Հայրապետի
Ամենայն Հայոց՝

Կորիւն Վարդապետ:

ԾԻՒՆԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

1. Իւրաքանչիւր քաղաքի կամ գիւղի ամեն մի հայ եկեղեցու կամ աղօթատան բոլոր ծխականները նոյն եկեղեցու բոլոր միաբան հոգեւոր պաշտօնեաների հետ միասին կազմում են մի ծխական համայնք:

2. Որ և է հայ եկեղեցու կամ աղօթատան ծխական են համարուում այն անձինք, որոնք առ նւազն վեց ամիս իբրև ծխական արձանագրւած են նոյն եկեղեցու կամ աղօթատան միաբան քահանաներից մէկի մատենանում (տես յօդ. 88):

3. Ծխականների պարտականութիւնն է իրենց եկեղեցու ծխական ժողովի խնդրած ծառայութիւններին յանձնառու և եկեղեցական պէտքերի պահանջած ծախքերին մասնակից լինել:

4. Մի անձն միևնոյն քաղաքում կամ գիւղում կարող է միայն մի եկեղեցու կամ աղօթատան ծխական լինել: Իսկ տարբեր քաղաքներում կամ գիւղերում՝ կարող է միաժամանակ մի քանի եկեղեցիների ծխական լինել, ենթարկելով այդ եկեղեցիներից իւրաքանչիւրի ծխական ժողովից սահմանւած տուրքերին և բոլոր ծխական պարտականութիւններին:

5. Ծխական բոլոր պաշտօնեաները՝ թէ հոգևոր

րական, և թէ աշխարհական, թէ պատուաւոր և թէ վարձատրելի, ընտրուում են ծխական ժողովից:

6. Բոլոր պաշտօնեաները վերընտրելի են բացի յատկապէս յիշւածներէից:

7. Իւրաքանչիւր եկեղեցին կամ աղօթատուն կարող է ունենալ մէկ կամ մէկից աւելի քահանայ: Իւրաքանչիւր քահանայի ենթատրւում է ժողովուրդ առ նւազն հազար (1000) հոգի (շունչ՝ արական և իգական, մեծ և փոքր): Բացառիկ դէպքերում այս թւից (1000 հոգուց) պակաս հոգու համար էլ կարելի է ընտրել առանձին քահանայ՝ սակայն միմիայն այն առանձնացած տեղերի համար, ուր չկայ ոչ մի քահանայ և որի համայնքը երաշխաւորում է լիապէս սպասուել քահանայի տնտեսականը:

8. Իւրաքանչիւր եկեղեցու կամ աղօթատան բոլոր իրաւասու ծխականները նոյն եկեղեցու կամ աղօթատան միաբան հոգեւոր պաշտօնեաների հետ միասին կազմում են ծխական ժողով:

9. Նորեկները, այսինքն մի այլ ծխական համայնքից տեղափոխւողները՝ նոր եկեղեցու կամ աղօթատան ծխական համարել կարող են սոյն եկեղեցու ծխական գրւելուց վեց ամիս լետոյ (տես յօդ. 2):

10. Ժամաւորները, որոնք ծխական չեն՝ ծրխական ժողովին մասնակցելու իրաւունք չունին:

11. Ծխական իրաւատու են, այսինքն՝ ծխական ժողովներին մանակցելու և պաշտօններ ստանձնելու իրաւունք ունին 21 տարին լրացրած բոլոր ծխականները՝ բացի նրանցից, որոնք հետեւեալ յօդւածի (յօդ. 12) հիման վրայ զրկւած են այդ իրաւունքից: Տարիքը պէտք է հաշուել ոչ միսններով, այլ տարեթւերով:

12. Ծխական ժողովին մասնակցելու և ընտրւելու իրաւունքից զրկուում են այն ծխական իրաւատուները՝

ա) Արոնք Հոգեւոր իշխանութեան օրինական դատաստանով զրկւած են այդ իրաւունքներից և կամ գտնուում են ապաշխարութեան տակ:

բ) Արոնք պետական օրէնքների զօրութեամբ և դատաստանով քրէական յանցանքների համար բոլորովին կամ մասամբ զրկւած են իրաւունքներից:

գ) Արոնք դատաստանի տակ են այնպիսի լանցանքների համար, որպիսիների հետեւանքը լինում է բոլորովին կամ մասամբ իրաւունքներից զրկւելը, — մինչև դատաստանով արգարանալը:

դ) Արոնք սովորութեամբ ընդունւած կամ ծխական ժողովից սահմանւած եկեղեցական տուրքերը չեն վճարել (բացի չունեորնե-

րից, սունք՝ լատ սովորութի կամ ժողովի որոշմամբ՝ ազատ են տուրք վճարելուց) և որոնց վրայ եկեղեցական ապառիկներ կան: (Ապառիկ է համարուում իւր ժամանակին չվճարւած պարտքը):

13. Ծխական ժողովը սկսուում է պատշաճաւոր ազգթքով, որ ասում է ներկայ հոգեւորականներից աւագագոյնը. ի՞նչ եթէ հոգեւորական չկայ՝ ժողովի նախագահը:

14. Ծխական ժողովի նիստերը դռնբաց են լինում, բացի արտակարգ դէպքերից, ելք ժողովի որոշմամբ նիստը դռնփակ է տեղի ունենում:

15. Բացի յատկապէս նախատեսւած դէպքերից ծխական ժողովների բոլոր վճիռները և ընտրութիւնները կատարուում են ձայների հասարակ մեծամասնութեամբ: Ձայների հաւասարութեան դէպքում գելակուում է այն կողմը, որին իւր ձայնը տալիս է ժողովի նախագահը:

16. Միմիայն կանոնաւոր կերպով կայացած՝ ծխական ժողովում սահմանւած և ստորագրւած վճիռները և համախօսականները համարուում են վաւերական և օրինական զօրութիւն ունեցող: Ծխական ժողովից դուրս կազմւած որ և է համախօսական կամ բազմաստորագիր թուղթ, նոյն իսկ պաշտօնապէս վաւերացւած ստորագրութիւններով, ոչ մի օրինական ոյժ չունի:

17. Եթէ իրաւասու ծխականներից մէկը ժողովի իրաւասութեանը պատկանող որ և է գործի վերաբերմամբ խարդախութիւն, կեղծիք, խաբերայութիւն է արել և ժողովի կողմից այդ ապացուցել է՝ ժողովի յատուկ վճռով այդպիսին կարող է զրկելի նոյն գործին առ ժամանակ կամ ընդ միշտ որ և է կերպով մասնակցելու իրաւունքից:

18. Ծխական ժողովի իրաւունքն է ձայների մեծամասնութեամբ փակել, ընդհատել կամ լետաձգել նիստի շարունակութիւնը նոյն կամ ուրիշ օրուայ:

19. Ծխական ժողովի իրաւասութեանը պատկանում են հետևեալ գործերը.

ա) Քահանայացուների և եկեղեցական սպասաւորների ընտրութիւնը, ծխաբաժանութիւնը, քարոզիչներ հրաւիրելը:

բ) Ծխական համայնքի տնտեսականի ընդհանուր կառավարութիւնը և տնօրինութիւնը. երեսփոխ, ծխական խորհրդականներ ընտրելը և պաշտօնից հեռացնելը. նրանց գործունէութեան քննութիւնը, վերահսկողութիւնը և հաշւառութիւնը. յանցարուտութեան գէպքում՝ նրանց քրէական և քաղաքացիական դատի ենթարկելը յատուկ հաւատարմատարի ձեռքով:

գ) Եկեղեցու կամ աղօթատան բարեգար-

դութեան մասին հոգացողութիւն (անօթների մատակարարութիւն, երգեցիկ խումբ կազմակերպել և պահելը, և այլն):

դ) Քահանաների և եկեղեցական այլ պաշտօնեաների տնտեսական ապահովութեան խնդիրը:

ե) Ծխական սուրբեր և պարտականութիւններ սահմանելը:

զ) Ծխական համայնքի ընտանիքների երկու սեռի մանուկների կրօնական դաստիարակման վրայ հոգացողութիւն: Եկեղեցում կամ նրա գաւթում սովորեցնել կարգալ գրել, սղօթքներ, փոխասացութիւն, ժամերգութիւն, սուրբ Գրքի և մասնաւորապէս ս. Աւետարանի ընթերցանութիւն եկեղեցական պաշտօնեաների ձեռքով կամ նրանց հսկողութեան տակ և ղեկավարութեամբ:

է) Ծխական համայնքի բարեգործական գործունէութեան ընդհանուր տնօրէնութիւնը. նոյն եկեղեցուն կամ աղօթատան պատկանող աստուածահաճոյ հաստատութիւնների պահպանութիւնը, վերահսկողութիւնը և դրանց կառավարող յատուկ հագարձունների ընտրութիւնը:

ը) Հարկ եղած գէպքում ծխական համայն-

քի շահերը պաշտպանելը պետական դատարաններում, քրեական և քաղաքացիական դատեր վարելով երեսփոխի կամ մի լատուկ հաւատարմատարի ձեռքով :

Թ) Վկայութիւն և կարծիք լայտնել եկեղեցական զանազան հաստատութիւններում քննուող և վճուող այն գործերի և խնդիրների մասին, որոնք վերաբերում են ծխական համայնքին կամ նոյն համայնքի աշխարհական և հոգևորական անդամներին :

Ճ Հարկաւոր դէպքերում հոգաբարձական լանձնաժողովներ ընտրելը՝ շինութիւններ նորոգութիւններ և ծխական ժողովից լանձնարարւած այլ գործողութիւններ կատարելու համար :

ժա) Ծխական համայնքի բոլոր գործերի վերաբերմամբ անհրաժեշտ և հարկաւոր կարգադրութիւններ սահմանելը :

ժբ) Պատգամաւորներ, ներեայացուցիչներ և նրանց փոխանորդներ ընտրելը՝ ծխական համայնքի կողմից ուրիշ պատգամաւորական օր. թեմական) ժողովների և այլ զանազան եկեղեցական գործառնութեանց մասնակցելու համար :

20. Ծխական ժողով հրաւիրելու իրաւունք ունին՝

ա) Հոգևոր իշխանութիւնը,

բ) Նոյն եկեղեցու իւրաքանչիւր քահանան,

գ) Երեսփոխը,

դ) Ծխական խորհրդականները և

ե) Մի քահանայ ունեցող ծխական համայնքում՝ իրաւասու ծխականներից առ նւազն տասն և երկու (12) հոգի միասին, իսկ մէկից աւելի քահանայ ունեցող ծխական համայնքում՝ իրաւասուներից առ նւազն քսան և չորս հոգի (24) միասին :

21. Ժողովի հրաւերը կատարւում է գրաւոր հրաւիրաթղթով . պահանջւում է նաև բանաւոր ծանուցումն եկեղեցում :

— Հրաւիրաթուղթը ուղարկւում է եկեղեցու կամ աղօթատան բոլոր իրաւասուներին, իսկ մի մի օրինակ կախ է տրւում (առ նւազն մի շաբաթ) եկեղեցու պատի վրայ, մուտքի դրան մօտ՝ ներսը և դուրսը՝ լատուկ տեղում : Հրաւիրաթղթում արձանագրւած պիտի լինի ժողովում խորհրդածւելիք և վճուելիք հարցերի օրակարգը :

— Եկեղեցու կամ աղօթատան քահանաները պարտաւոր են եկեղեցում բերանացի ծանուցումներ անել գումարւելիք ժողովի մասին գոնէ երեք անգամ :

22. Սովորական ծխական ժողովատեղին է եկեղեցին կամ եկեղեցապատկան շէնքերը : Արտա-

կարգ ղէպքերում ժողովն կարող է գումարել և մանաւոր շէնքերում: ժողովի ժամանակ եկեղեցում սեղանի վարագոյրը քաշած է լինում:

23. ժողով եկող իւրաքանչիւր ծխական իրաւաւ ստորագրում է իր անունը և ազգանունը յատուկ թերթի վրայ:

24. Ծխական ժողովն առաջին անգամ կանոնաւոր է համարում և նիստը բացում է, եթէ ներկայ եղող ծխական իրաւասունների թիւը նոյն եկեղեցու կամ աղօթատան իրաւասունների (տարեցուցակում արձանագրւածների, տես յօդ. 89) ընդհանուր թւի կիսից աւելի է կամ եթէ ներկայ եղող իրաւասունների թիւը հասնում է առ նւագն հարիւրի (100):

25. Եթէ առաջին անգամ ժողովն չկայանայ՝ գումարած ծխական իրաւասունների սակաւութեան պատճառով (յօդ. 24)՝ կրկին անգամ իրաւասունները ժողովի են հրաւիրում 21 յօդւածում ցոյց տւած եղանակով, նշանակելով հրաւիրած թիւը, որ այս երկրորդ ժողովի հրաւերն է:

26. Երկրորդ ժողովը (յօդ. 25) կանոնաւոր է համարում և նիստը բացում է, եթէ ներկայ եղող ծխական իրաւասունների թիւը նոյն եկեղեցու կամ աղօթատան իրաւասունների (տարեցուցակում արձանագրւածների, տես յօդ. 89) ընդհանուր թւի մի հինգերորդ ($\frac{1}{5}$) մասից պակաս

է, կամ եթէ ներկայ եղող իրաւասունների թիւը հասնում է առ նւագն չիսունի (50):

27. Եթէ երկրորդ անգամ հրաւիրւած ժողովն ներկայ եղող իրաւասունների թւի սակաւութեան պատճառով չկայանայ, Հոգևոր իշխանութեան պարտականութիւնն է, եթէ միայն կան կարևոր և անհետաձգելի հարցեր, իւր նախաձեռնութեամբ և իւր ձեռքում եղած բոլոր միջոցներով ծխական իրաւասուններին ժողովի գումարել. իսկ անյաջողութեան դէպքում Հոգևոր իշխանութիւնը դիմում է թեմական իշխանութեան, խնդրելով տնորէնութիւն:

28. Եթէ ժողովականները (ժողովում ներկայ իրաւասունները) ժողովը դեռ պաշտօնապէս չլիակւած հեռանան և ներկայ մնացողների թիւը նիստի բացման ժամանակ բոլոր ներկայ եղող իրաւասունների թւի կիսից պակաս լինի, ժողովն ինչն ըստ ինքեան փակւած է համարում:

29. Քաղաքներում ծխական ժողովի նիստը բաց է անում նոյն ծխական համայնքի քահանան, քահանայի բացակայութեան դէպքում երեսփոխը, իսկ երեսփոխի բացակայութեան դէպքում՝ ներկայ գրագէտ իրաւասուններից տարիքով աւագը: ժողով բացողն 23-րդ յօդւածում չիշւած թերթի ստորագրութիւնները բարձրաձայն համեմատում է ծխական իրաւասունների տարեցուցակի (տես յօդ.

89, 90) հետ և ստուգում ներկայ գտնուող ծը-
խականների իրաւունքը ժողովին մասնակցելու (այս
վերստուգած թերթը լետու կցուում է ժողովի ար-
ձանագրութեանը) ապա ձեռնարկում է նախագա-
հի ընտրութեանը և նախագահի ընտրութիւնից
լետու համարում է լոկ ժողովական: Գիւղերում՝
եթէ ժողովին ներկայ է նոյն շրջանի Առաջնորդա-
կան Փոխանորդը կամ գործակալ քահանան՝ սրանք
են բաց անում նիստը և կարող են ի պաշտօնէ
նախագահել ժողովին:

30. Ծխական ժողովի քարտուղարին, քւէտու-
փերի վրայ հսկողներին, քւէներ համարողներին,
անգրագէտների համար թերթիկների վրայ գրող-
ներին և նման պաշտօնեաներին ընտրում է ծը-
խական ժողովը:

31. Նախագահը հսկում է ընդհանուր կարգա-
պահութեանը և ծխական ժողովի բոլոր գործողու-
թիւնների կանոնաւորութեան և վայելչութեան
սահմաններից չչեղւել ւն:

32. Նախագահն իւաւունք ունի ծխական ժո-
ղովին ներկայ եղող կողմնակի, ոչ ժողովական (յօդ. 14)
անձերին, որ և է անկարգութեան դէպքում,
անմիջապէս հեռացնել ժողովից:

33. Երկու անգամ պաշտօնապէս կարգի հրա-
ւիրելուց լետու՝ նախագահն իրաւունք ունի ան-
կարգապահ ժողովականն գրկել խօսելու իրաւուն-

դից, իսկ անկարգութեան յամառ շարունակութեան
դէպքում, նոյն իսկ հրաւիրել ժողովականին թող-
նել ժողովը և հեռանալ. իսկ ընդդիմադրութեան
դէպքում՝ դիմել ոստիկանութեանը:

34. Ծայրայեղ դէպքերում՝ երեք անգամ ամ-
բողջ ծխական ժողովը կարգի հրաւիրելուց լետու,
երբ այլ ևս անհնարին կլինի շարունակել նիստը
խօսութիւնների պատճառով, նախագահն իրա-
ւունք ունի նիստը փակած յայտարարել:

35. Եթէ երկու միմեանց անմիջապէս յաջորդող
պաշտօնապէս բացած կանոնաւոր ժողովներ խը-
ռովութիւնների պատճառով չեն կայանում, այս
դէպքում Հոգևոր Եշխանութեան իրաւունքն է՝
կարգել նշանակովի նախագահ նոյն ծխական հա-
մայնքին պատկանող կամ դրսի հոգևորականներից
և աշխարհականներից:

36. Ծխական ժողովում խորհրդածութեան և
ձայնատուութեան առարկայ են լինում միմիայն օ-
րակարգում (տես յօդ. 21) նշանակած հարցերը
բացի յատկապէս լիւրձ խնդիրներից (տես յօդ.
14, 38, 40, 91, և այլն):

37. Իւրաքանչիւր ժողովական ունի միայն մի
ձայն կամ մի քուէ:

38. Որ և է պատճառով ժողով չեկող ծխական
իրաւասուն իւր ձայնը կամ քուէն ուրիշին յանձ-
նելու իրաւունք չունի. բայց իրաւունք ունի իւր

գրաւոր կարծիքն ուղարկել ժողովին, որ կարող է կարգացել քուէարկութիւնից առաջ, եթէ ժողովն այդ կամենայ: Բայց այս գրաւոր կարծիքը հաշուի չէ առնուած որպէս ձայն քուէարկութեան ժամանակ, այլ կցուած է ժողովի արձանագրութեանը:

39. Սլակալ գում նշանակուած խնդիրներում անձնական շահ ունեցող ժողովականը չէ կարող ընտրւել ծխական ժողովի նախագահ (յօդ. 40):

40. Այն ժողովականները, որոնք որ և է անձնական շահ ունին խորհրդածուելիք և վճուելիք խնդրում, կամ եթէ այդ խնդիրն իրանց է վերաբերում՝ այդ խորհրդածուելեան և վճուման ժամանակ ժողովից հեռանում են: Ժողովականի կամ նախագահի (յօդ. 39) շահակից լինելը որոշում է ժողովը: Այդպիսիներից ժողովը կարող է հարցնել նրանց կարծիքը և ունեցած տեղեկութիւնները:

41. Երբ նախագահը որ և է պատճառով դեռ ժողովը չփակած ստիպւած է թողնել նախագահութիւնը, պէտք է ընտրել նոր նախագահ:

42. Ի պաշտօնէ և նշանակովի նախագահողները՝ եթէ նոյն ծխական համայնքի իրաւասու չեն՝ ձայնատուութեան կամ քուէարկութեան չեն մասնակցում:

43. Ծխական ժողովի որոշմամբ՝ ձայնատուութիւնը կամ քուէարկութիւնը (թէ վճուելիք հար-

ցերի և թէ ընտրութիւնների) կարող է լինել թերթիկներով, քուէներով և կամ ձեռք բարձրացնելով:

44. Ձայնատուութիւնը գաղտնի է լինում, եթէ ժողովականներից առ նւագն հինգ հոգի քուէարկութիւնից առաջ այդ պահանջեն:

45. Թեկնածուներ որոշելիս նախագահը բաժանում է բոլոր ժողովականներին իւր կնքով կամ ստորադրութեամբ նշած մի մի թերթիկ, որի վրայ ամեն մի ժողովական գրում է իւր քանակը ընտրելի պաշտօնի համար երկու թեկնածուից ոչ աւելի: Այդ թերթիկները հաւաքուած, հերթով կարգացում են և նշանակում է իւրաքանչիւր թեկնածուի ստացած ձայների թիւը: Այնուհետև թեկնածուները քուէարկում են ստացած ձայների առաւելութեան կարգով:

46. Քուէարկել կարող են նաև ժողովից բացա կալող անձինք, եթէ առաջարկուին՝ երաշխու ընտրում են, որ նրանք չեն մերժի իրենց ընտրութիւնը:

Ինքը թեկնածու չէ կարող մասնակցել իւր քուէարկութեանը:

48. Երբ մի պաշտօնի համար մի քանի անձինք պիտի ընտրւին (հաշտեցաններ, պատգամաւորներ և այլն), ընտրութիւնը անպատճառ կատարում է թերթիկներով, եթէ այդ պահանջեն ժողովա-

կաններինց առ նւագն հինգ հոգի :

49. Երբ ընտրութիւնն թելթիկներով է կատարուում՝ ընտրողական թերթիկները նշանակուում են համարներով, նշուում են նախագահի ստորագրութեամբ կամ կնքով, հաշուով բաժանուում են ժողովականներին, ձայնատուութիւնից յետոյ հաշուով հաւաքուում և ընտրութեան արդիւնքը արձանագրելուց յետոյ՝ անմիջապէս և տեղնւտեղը ոչնչացուում են :

50. Եթէ որ և է պաշտօնի համար ընտրելու են մի քանի անձինք և ընտրութիւնն կատարուում է թելթիկներով (յօդ. 48)՝ իւրաքանչիւր ժողովական իրաւունք ունի իւր ընտրողական թերթիկի վրայ՝ փոխանակ տարբեր մարդկանց անուններ գրելու, զի եւ միւսնոյն մարդու անունը այնքան անգամ՝ որքան հոգի են ընտրելու : Քւէարկուող համարուում է ստացած այնքան ձայն, որքան անգամ որ նրա անունը կրկնուած է թերթիկներում :

51. Քւէարկութեան ենթարկուած թեկնածուների ստացած լւէները համարուում են և ձայների առաւելութեան կարգով ցուցակագրուում : Սմենից շատ ձայն ստացողը համարուում է առաջին ընտրեալ, նրանից պակաս ստացողը՝ երկրորդ ընտրեալ, և այսպէս ատինաճանարար, մինչև որ լրանայ ընտրելի պաշտօնեաների հարկաւոր թիւը : Սոյն՝ այսինքն ստացած լւէների առաւելութեան՝ կար-

գով դասաւորուում են և անձնափոխանորդները :

52. Միայն այն ձայնատուութիւնն կանոնաւոր կարող է համարուել, որին մասնակցել է՝ նիստի բացման ժամանակ ներկայ եղող՝ կիսից աւելին :

— Միայն այն վճիռն կամ ընտրութիւնն կայացած և վաւերական է համարուում, որ ստացել է յօգուտ իւր՝ նիստի բացման ժամանակ ներկայ եղող՝ իրաւասուների լւէների կիսից աւելին :

53. Ծխական ժողովը փակելուց առաջ քարտուղարը կարգոււմ է իւր կազմած արձանագրութիւնն, որի մէջ յաջորդական կարգով արձանագրուած են լինում ժողովի բոլոր անդէները և վճիռները : Մանրամասնօրէն արձանագրուում են՝ նախահասի կողմից կարգի հրաւիրման, ձայնից զրկելու և ժողովից հեռացնելու դէպքերը : Արձանագրութիւնն կարգացելուց յետոյ՝ ուղղոււմ են սպրդած սխալները՝ և ապա բոլոր ժողովականները ստորագրոււմ են նոյն այդ ժողովում :

54. Ծխական ժողովի վճիռների և ընտրութիւնների դէմ բողոք ունեցող ժողովականներն իրաւունք ունին արձանագրութեան տակ իրանց ստորագրութեան վրայ աւելացնել միայն այս երկու բառն «բողոք ունիմ» : Բողոք ունեցողն երեք օրուայ ընթացքում տալիս է իւր գրաւոր բողոքը նախագահին կամ քարտուղարին արձանագրութեանն կցելու համար : Բողոքողն իրաւունք ունի

իւր բողոքի պատճէնը վաւերացնել տալ նախագահի և քարտուղարի ստորագրութեամբ, իւր մօտջ պահելու համար:

55. Ծխական ժողովի բողոքաւոր վճիռների արձանագրութեանց պատճէնները՝ ժողովի օրից առ առաւելն մի շաբաթուայ ընթացքում նախագահը պարտաւոր է ուղարկել մերձաւոր Հոգևոր իշխանութեան միջոցով թեմական իշխանութեանը: Թեմական իշխանութեան վճռի կամ բացատրութեան դէմ, հարկ եղած դէպքում, կարելի է բողոքել Հոգևոր Բարձրագոյն իշխանութեան:

56. Այն անբողոք վճիռները, որոնք վերաբերում են ծխական ժողովի իրաւասութեան պատկանող գործերին (յօդ. 19), անմիջապէս գործադրւում են, բացի յատկապէս լիշւածներէից:

57. Այն պաշտօնեաների ընտրութիւնը, որոնք հոգևոր կոչումն են ընդունելու (չորս աստիճանաւորի, սարկաւագի և քահանայի) մերձաւոր Հոգևոր իշխանութեան ձեռքով ներկայացուում է Թեմական Խորհրդին ի պատշաճաւոր տնօրէնութիւն:

58. Երեսփոխի և ծխական խորհրդականների ընտրութիւնը և հեռացումը հաղորդւում է ի հաստատութիւն և ի գիտութիւն Թեմական Խորհրդին:

Թեմական Խորհուրդը եթէ գտնի, որ ընտրւածը համապատասխան չէ կանոններումս նշանակւած որ

և է օրինական պահանջի, առ առաւելն երկու ամսուայ ընթացքում յայտնում է այդ մասին թեմական ժողովին: Երկու ամսուայ ընթացքում Թեմական Խորհրդից պատասխան չստացելու դէպքում ծխական ժողովի վճիռն անմիջապէս գործադրւում է և ընտրւածներն ստանձնում են իրանց պաշտօնները:

— Երկու ամիսն հաշւում է ընտրութեան օրից:

59. Հոգևոր պաշտօնեաներ ընտրելիս ծխական ժողովը պիտի անշեղ կերպով առաջնորդւի հետեւեալ հրահանգով.

ա) Ընտրելիները պիտի համապատասխանեն մեր եկեղեցու ընդհանուր կանոնական պահանջներին՝ և մանաւանդ հետեւեալ պայմաններին. պիտի օժտւած լինեն բարոյական արժանիքներով և ունենան քաղաքների համար առ նւազն թեմական կամ այլ միջնակարգ դպրոցի աւարտման վկայագիր. իսկ գիւղերի համար առ նւազն չորս դասարանի վկայագիր. լիսուն տանից պակաս գիւղի համար առ նւազն թեմական կամ այլ միջնակարգ դպրոցի երկրորդ դասարանի վկայագիր: Ոչ հայոց դպրոցներում կրթւածները կրօնական առարկաներից և Հայոց լեզուից՝ պահանջւած ծրագրով քննութիւն պիտի տան որ և է Հայոց

դարոցում:

բ) Վկայագիր չունեցողները պիտի պատշաճաւոր քննութիւն տան՝ պահանջելիք առարկաներից վկայագիր ձեռք բերելու համար՝ միայն թեմական դարոցներում կամ ս. Եջմիածնի Հոգ. ձեմարանում:

գ) Ընտրւածի բարոյական անարատութեան մասին վկայելու է ծխական ժողովը:

60. Հոգևոր պաշտօնեաների ընտրութիւն կարող է լինել միայն այնպիսի ծխական ժողովում, որին մասնակցում են՝ ընտրութեան քաղաքում կամ գիւղում բնակւող՝ նոյն եկեղեցու բոլոր ծխական իրաւասուների երկու երրորդականը ($\frac{2}{3}$):

61. Հոգևոր պաշտօնեայ ընտրւած կարող է համարւել միայն նա, ով ստացել է յօգուտ իւր ընտրութեան քաղաքում կամ գիւղում բնակւող՝ նոյն եկեղեցու կամ աղօթատան բոլոր ծխական իրաւասուների ձայների կիսից աւելին:

62. Գիւղերում հոգևոր պաշտօնեաների ընտրութիւնը կատարւում է անպատճառ գործակալ քահանայի կամ աեղական Յաջորդի ներկայութեամբ և նախագահութեամբ:

63. Ծխական համայնքը հոգում է իւր հոգևոր պաշտօնեաների տնտեսականը հետևեալ զանազան եղանակներով, ըստ որոշման ծխական ժողովի.

ա) Մշտական ուժիկ, որ սահմանում է ծխա-

կան ժողովը:

բ) Տուրքեր, որ ստանում են հոգևոր պաշտօնեաները հոգևոր ծխակառարութեանց համար.

գ) Կամաւոր նւիրարերութիւններ.

դ) Գիւղերում — հող, կալամաս (տարեհախ):

64. Հոգևոր պաշտօնեաների սովորոյթով լինողունւած հասոյթները կարելի է փոխարինել ուժեղով այնպիսի ծխական ժողովում և ձայների այնպիսի մեծամասնութեամբ, որ պահանջում են այս կանոնադրութեան 60 և 61 յօդւածները:

65. Իւրաքանչիւր ծխական համայնք ինքն է կառավարում և տնօրինում ծխական ժողովի միջոցով իւր գոյքը (բոլոր շարժական և անշարժ կայքը) յօգուտ նոյն ծխական եկեղեցու հիմնարկութիւնների և անձերի:

— Նոյն ծխական համայնքի շրջանից դուրս անելիք ծախսերի համար անհրաժեշտ է Բարձրագոյն Հոգևոր իշխանութեան թույլտուութիւնը:

66. Առանց ծխական ժողովի համաձայնութեան նոյն ծխական եկեղեցուն յատկացւած և ստականող գոյքից (բոլոր շարժական և անշարժ կայքից) ոչ մի ծախք լինել չէ կարող:

67. Ելեւփոխը ծխական խորհրդի զանձապահն է և պարտաւոր է գանձել, պահել և շահեցնել ծխական հաւոյթներն ու արդիւնքները, կատարել

եկեղեցու համար անհրաժեշտ ծախքեր. — մինչև 15 թուման՝ ինքնագլուխ, աւելի ծախքերի համար՝ մինչև 50 թումանի՝ ստանալով ծխական ժողովի համաձայնութիւնը և գործակալական խորհրդի զրաւոր թույլտուութիւնը, աւելի մեծ ծախքերի համար — թեմական խորհրդի թույլտուութիւնը. հաւաքել և ամեն երեք ամիսը մի անգամ ուղարկել գործակալական խորհրդին թեմապատկան հասոյթներն ու արդիւնքները:

68. Տնտեսական, այսինքն գրամական և գույքի վերաբերեալ, այն խնդիրներն որոշելու համար, որոնց գումարը անցնում է ծխական եկեղեցու տարեկան եկամուտից կամ յամենայն դէպս զիւղերում լիտուն (50) թումանից, իսկ քաղաքներում երեք հարիւր (300) թումանից՝ — պահանջուած է, որ վճիռը ստանայ յօգուտ իւր սովորական ծխական ժողովին (տես յօդ. 24, 26) ներկայ իրաւասունների ձայների երկու երրորդականից ($\frac{2}{3}$) ոչ պակաս:

69. Նոր ծխական տուրքեր սահմանելու կամ հները փոփոխելու համար պահանջուած է վերոյիշեալ 68 յօդածում սահմանուած ձայների մեծամասնութիւնը:

70. Ծխական եկեղեցապատկան գրամագլուխները տոկոսով աճեցնելու համար պիտի յանձնելն պետական կամ հասարակական բանքային հաստատութեանց: Այս գրամագլուխները կարելի է նաև

մասնաւոր մարդկանց յանձնել՝ եթէ եկեղեցու համար այդ յարմար և ձեռնառու դատելի և յանձնելիք գումարը հաստատ զբաւականով ապահովելի միայն թէ Թեմ. Խորհրդի թույլտուութեամբ և պատասխանատուութեամբ:

71. Այն բոլոր ծխական եկեղեցիները, որոնք տարեկան հինգ հարիւր (500) թումանից աւելի եկամուտ ունին, պէտք է իւրաքանչիւր տարւայ սկզբում ծխական ժողովով իւրանց տարեկան ել և մուտքի նախահաշիւը (բիւջէ) կազմեն, թեմական իշխանութեան հաւատաւել տան և անցեալ տարւայ հաշիւն ու գեկուցումը երեսփոխից ու ծխական խորհրդից ստանալուց և ժողովում քննելուց յետոյ՝ պէտք է տպագրել տան այդ բոլորը, ծխական իրաւասուններին բաժանելու համար:

Այդ տպագրուած տեղեկագրից երկու օրինակ ուղարկուած է Վեհափառ Հայրապետի Գիւմանը և մի մի օրինակ Թեմական և Գործակալական Խորհուրդներին և Ս. Էջմիածնի պաշտօնական թերթին:

72. Իւրաքանչիւր ծխական եկեղեցի պիտի ունենայ մի ստոյգ և մանրամասն ժապաւիտեալ մատեան եկեղեցու անշարժ գույքը, անօթեղէններն և այլ իրերը և գրամագլուխները ցուցակագրելու համար, նաև այն բոլոր եկամուտների համար, որոնք որ և է իրաւունքով հասնելու են նոյն ծխական եկեղեցուն: Նոյնպէս պիտի ունենայ մի

ուրիշ «Երևմտից ժողովունեալ հաշուեմտեան» ծխական եկեղեցու տարեկան բոլոր ելք ու մուտքը գրելու:

73. Ծխական եկեղեցու գոյլի կառավարութեան ընթացիկ գործավարութեան համար ծխական ժողովն ընտրում է մի երեսփոխ չորս տարի ժամանակով: Հին երեսփոխը կարող է վեր-նորուել մի-միայն այն դէպքում, եթէ նրա հաշիւները գննւած են ծխական խորհրդից և ճանաչւած են ծխական ժողովից իբրև ստույգ և անթերի, այլ և նրա գործավարութիւնն՝ անսպասաւ:

74. Նոր երեսփոխ ընտրելուց առաջ ծխական ժողովը պէտք է նախ գննէ հին երեսփոխի հաշիւները և ծխական խորհրդի գեկուցումը նրա գործավարութեան մասին, և ապա կատարէ նոր երեսփոխի ընտրութիւնը: Իսկ եթէ երեսփոխը ժամանակին չներկայացնէ հաշիւները, կամ եթէ ներկայացրած հաշիւները ծխական ժողովից կը համարուին անբաւարար կամ վիճելի — այս դէպքում՝ անմիջապէս կը ձեռնարկուի նոր երեսփոխի ընտրութեանը, իսկ հին երեսփոխը կը համարուի պաշտօնից հեռացած և պատասխանատու իւր գործավարութեան և հաշիւների համար:

— Այս դէպքում երեսփոխական գործավարութիւնը՝ մինչև նոր երեսփոխի պաշտօնավարութեան մտնելը՝ ստանձնում է ծխական խորհուրդը՝

ինչպէս այդ նախատեսւած է այս կանոնադրութեան 87 յօդւածով:

— Նոյն այս ժողովում՝ հարկ եղած դէպքում՝ կարելի է որոշել և հին երեսփոխին գառի ենթարկել (տես յօդ. 19 բ. և ք.):

75. Նոր երեսփոխն իւր պաշտօնը ստանձնելիս պարտաւոր է ստուգել եկեղեցապատկան բոլոր գոյլի (շարժական և անշարժ) անթերի և ամբողջ լինելը և ընդունել իւր նախորդից՝ 72 յօդ. հիման վրայ կազմւած ցուցակով:

76. Հին երեսփոխը շարունակում է իւր պաշտօնավարութիւնը մինչև որ նոր երեսփոխը կը ստանձնէ իւր պաշտօնը և իւր նախորդից յանձնողական ստացողական ցուցակով կը ընդունէ ծխական եկեղեցու բոլոր գոյքը (անշարժ և շարժական, տես յօդ. 72 և 74):

77. Եկեղեցու գոյլի ամբողջութեան վրայ հշուկելը, եկեղեցու արդիւնքների կառավարութիւնը, եկեղեցու գործերի պատշաճաւոր ատենական տեղերում պաշտպանութիւնը, եկեղեցական շէնքերի կառուցումը, վերանորոգումը, վարձով տալը և բոլոր նման գործերը մտնում են երեսփոխի պարտաւորութեանց շրջանը: Սա առ հասարակ գործում է իբրև հաւատարմատար ի դիմաց ծխական համայնքի. իսկ կարևոր գործերում նա իրաւունք ունի պահանջելու ծխականների ըստ կարելոյն

բազմամարդ ժողովից առանձին հաւատարմութուղթ: Ստանալով այս հաւատարմութուն այն գործերի համար, որ այս ծխական ժողովումն են որոշուած, նա արդէն ազատ է ամեն տեսակ պատասխանատուութիւնից ծխական համայնքի առաջ:

78. Երեսփոխանը առանց ծխական ժողովի վճռի իրաւունք չունի ծախսելու 15 թումանից աւելի: Իւրաքանչիւր ծախսի համար պահանջուած է ըստացողի ստորագրութիւնը «Ելեմտից մատեանում», կամ առանձին ապացուցութուղթ ստացողի ստորագրութեամբ:

79. Քաղաքներում ծխական եկեղեցու գումարներից երեսփոխաններն իրաւունք չունին լիսուն (50) թումանից աւելի առձեռն դրամ պահելու մօտերը: Աւելի գումարները պիտի յանձնուին պետական և հաւարակական բանքային հաստատութեանց (տես յօդ. 70) ծխական եկեղեցու անունով: Այդ դրամատներից փող ստանալու համար երեսփոխնը պիտի ունենայ ծխական ժողովի համաձայնութեան թուղթը (համախօսականը):

80. Քիւղերում իւրաքանչիւր վեց ամիսը մի անգամ երեսփոխնը և ծխական խորհուրդը գանձանակը և հաշիւները ստուգելուց լետոյ — 12¹/₂ թումանից աւելի եղած գումարը յանձնուած են բանքային հաստատութեանց, այնպէս ինչպէս այդ բացատրուած է նախնից 79 յօդուածում:

81. Ծխական եկեղեցու ունեցած՝ դրամատների անդորրագրերը, բանքային տոմսերը, մուրհակները և առհասարակ արժէթղթերը, եթէ դրանց բոլորի գումարը միասին հազարից (500թ.) աւելի չէ, կարող են պահուել երեսփոխի մօտ, իսկ եթէ հազար բուրուց աւելի է՝ պետք է պահուին Քործակալական կամ Թեմ. Խորհրդի աւանդների դրամարկղում և կամ բանքային հաստատութեանց մէջ, ծխական եկեղեցու անունով, ըստ որոշման ծխական ժողովի (հմտ. յօդ. 79):

82. Իւրաքանչիւր ծխական եկեղեցին ունի իւր ծխական խորհուրդը, որը կազմուած է նոյն եկեղեցու աւագ քահանայից, երեսփոխից և 3 ծխական խորհրդականներից, որոնց ընտրուած է ծխական ժողովը շորս տարի ժամանակով իւր գրագէտ անդամներից և առաջարկուած Թեմ. Խորհրդին ի հաստատութիւն:

83. Բացի հերթական նիստերից, որ լինում են թեմական ժողովից որոշուած օրերը, կարող են լինել ծխական խորհրդի նաև արտակարգ նիստեր աւագ քահանայի հրաւերով:

84. Ծխական Խորհուրդը պարտաւոր է անընդհատ հետեւել երեսփոխի գործավարութեանը, իւրաքանչիւր ամսուայ վերջը ստուգել հաշիւները և մատեանները և վաւերացնել իւր ստորագրութեամբ, իսկ իւրաքանչիւր տարուայ վերջը ծխա-

կան ժողովին հազամանօրէն զեկուցում ներկայացնել իւր հաշւետետութեան և երեսփոխի գործավարութեան և հաշիւներէ մասին:

85. Ինչպէս հոգևոր իշխանութեան ներկայացուցիչներին նոյնպէս և ծխական խորհրդին՝ ամեն անգամ երբ սրանք պահանջեն, երեսփոխանները պարտաւոր են անյապաղ ներկայացնել իրանց բոլոր մատեանները և հաշիւները:

Ծխական խորհրդի վերահսկողութեան և հաշւառութեան նոյն պարտականութիւններն ու իրաւունքներն (տես յօդ. 84 և 85) ունին նաև 19 յօդ. է. և Ժ. կէտերում լիշւած հոգաբարձուների և հոգաբարձական լանձնաժողովների նկատմամբ:

87. Ծխական խորհուրդը ստանձնում երեսփոխի գործավարութիւնը ըստ կարելոյն կարճ միջոցով, եթէ երեսփոխն իւր պաշտօնավարութեան ժամանակը լրանալուց առաջ վախճանուում է կամ անակնկալ պատճառով ստիպւած է լինում առ միշտ թողնել պաշտօնը: Այսպիսի դէպքում ծխական խորհուրդը պարտաւոր է անմիջապէս ծխական ժողով հրաւիրել նոր երեսփոխ ընտրելու համար:

88. Իւրաքանչիւր քահանայի ծխական ժողովից տրուում է մի ժապաւինեալ մատեան, որի մէջ քահանան պարտաւոր է ճշտիւ արձանագրել իւր

բոլոր ծխերը, դրանց բոլոր արտկան և իգական անդամներով: Մատեանում իւրաքանչիւր ընտանիքի առ նւազն յատկացուում է մի թերթ: Այդ մատեանում արձանագրուում է իւրաքանչիւր ծխականի անունը, ազգանունը, ծննդեան օրը և տարին, նաև մատեանում արձանագրելու օրը:

— Օր աւուր այդ մատեանում նշանակուում է քահանան իւր ծխերի մեջ եղած ծնունդը՝ իւրաքանչիւր ընտանիքի թերթում, նաև վախճանուածներին և ծխականութիւնից հրաժարուածներին: Մատեանը պահուում է եկեղեցում: Այդ մատեանումն են արձանագրուում նաև բոլոր նորեկ ծխականները (տես յօդ. 9):

89. Ամեն տարի հոկտեմբեր — նոյեմբեր ամիսներին ծխական եկեղեցու քահանաները ծխական խորհրդի հետ կազմում են մի ցուցակագրող լանձնաժողով և քաղելով քահանաների մատեաններից (տես յօդ. 88) կազմում են ծխական իրաւասուների տարեցուցակ՝ ուր արձանագրուած պիտի լինին այն բոլոր կենդանի ծխականների անունները (տես յօդ. 12), որոնք արդէն հասել են կամ յաջորդ տարւայ ընթացքում հասնելու են 21 ամեայ հասակին (տես յօդ. 11):

90. Ծխական իրաւասուների տարեցուցակը պարզ և մաքուր գրուում է և նոյեմբերի 20-ից ոչ ուշ կախուում է եկեղեցու ներսում և դրսում մուտքի

դրան մօտ և մնում է այդտեղ մինչև յաջորդ տար-
ւայ ցուցակի կախելը: Հին տարեցուցակը վերջ-
ւում է նորը կախելիս: Մի մի օրինակ այդ տա-
րեցուցակից ուղարկւում է Գործակալական և Թե-
մական խորհրդներին:

91. Իւրաքանչիւր ծխական իրաւունք ունի
բողոքելու ցուցակազրոյ յանձնաժողովի կազմած
տարեցուցակում սպրդած սխալների դէմ նախ ի-
րան յանձնաժողովին: Եթէ ցուցակազրոյ յանձնա-
ժողովը չյարգէ բողոքը, բողոքատուն իրաւունք
ունի դիմել ծխական ժողովին, որն և տալիս է
վերջնական վճիռ, նախ քան օրակարգի հերթական
հարցերին անցնելը:

92. Ամեն մի ծխական եկեղեցու կամ աղօթա-
տան տարեկան ընհանուր եկամուտի մի տոկոսը
(1 %) իւրաքանչիւր տարւայ վերջում ուղարկ-
ւում է մերձաւոր Հոգևոր իշխանութեան ձեռքով
ս. Էջմիածնի Սինոդը՝ Մայր Աթոռի գանձարա-
նում պահելու համար իբրև յատուկ՝ ծխական ե-
կեղեցիների պահեստի՝ գումար:

93. Սյդ տոկոսը (10դ. 92) վճարելուց ազատ
են բոլոր այն ծխական եկեղեցիները և աղօթա-
տները, որոնց տարեկան եկամուտը չէ հասնում
հարիւր (100) ըրբրու:

94. Բոլոր այն ծխական եկեղեցիները, որոնց
տարեկան եկամուտը հազար (500թ.) ըրբրուց ա-

ւելի է, մի հազարից աւելի գումարների համար
մինչև տասն հազար ըրբրին՝ վճարում են ծրխա-
կան պահեստին երկու տոկոս (2 %):

95. Բոլոր այն ծխական եկեղեցիները, որոնց
տարեկամ եկամուտը տասն հազար ըրբրուց ա-
ւելի է, տասն հազարից աւելի գումարների հա-
մար՝ վճարում են ծխական պահեստի գումարին
երեք տոկոս (3 %):

96. Ծխական եկեղեցիների պահեստի գումարը
գործադրւում է միմիայն ամենակարօտ ծխական
եկեղեցիների ամենակարևոր պէտքերին, Աեհա-
փառ Հալրապետի բարեհաճութեամբ, ս. Էջմիած-
նի Սինոդի որոշմամբ, Կոնստանտնուպոլիսի միջնոր-
դութեամբ և կարօտ ծխական համայնքների խըն-
դիրներն ի նկատի առնելով:

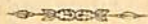
97. Ծխական պահեստի գումարից տրւած նը-
պաստների մասին մանրամասն հրատարակւում է
Ս. Էջմիածնի պաշտօնական թերթում:

98. Ծխական ժողովներն իրաւունք ունին պատ-
ճառաբանւած միջնորդութիւններ յարուցանել Աե-
հափառ Հալրապետի անուանով տւած խնդրագրե-
րով՝ այս կանոնադրութեան այս կամ այն կէտի
փոփոխութեան համար: Սյդ միջնորդութիւնները
կպահւին Աեհափառ Հալրապետի Պիւանում, ծա-
ռայելու համար իբրև նիւթ այս կանոնադրութեան
ապագայ բարեփոխութեանց:

99. Ռուսաց պետութեան սահմաններից դուրս (Պարսկաստան, Հնդկաստան, Տաճկաստան, Եգիպտոս, Բուլղարիա, Ռումանիա, Կիպրոս, Եւրոպա, Ամերիկա և ըն.) հայ համայնքներն, այս կանոնադրութիւնը յարմարեցնելով իրանց տեղական պէտքերին և եկեղեցական կազմակերպութեանը՝ ներկայացնում են Վեհափառ Հայրապետին ի հաստատութիւն:

100. Այս ծխական կանոնադրութեան պաշտօնական հրատարակմամբ և դործադրութեամբ դադարում են Հոգևոր բարձրագոյն, թեմական և տեղական իշխանութիւնների կողմից այս առարկայի վերաբերութեամբ տրւած այն բոլոր թէլնդհանուր և թէ մասնական կանոններն ու հըրահանգները, որոնք չեն ստացել պետական իշխանութեան հաստատութիւնը:

Վ. Կ. Ջ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ.

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ
ԱՐԱԳԱՏԻՊ ՏՊԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԻ ՈՒՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵԼՈՒ, ՈՐ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՊԱՏԻԷՐՆԵՐ ՀԱՅԵՐԷՆ, ՌՍԵՐԷՆ, ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԵՒ ՊԱՐՍԿԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ. ԳՆԵՐԸ ՄԱՏԶԵԼԻ ԵՆ. ՊԱՏԻԷՐՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԻՈՒՄ ԵՆ ԽՆԱՄՔՈՎ ԵՒ ՇՈՒՏ:

ՆՈՅՆՊԷՍ ՅԱՅՏԱՐԱՐԻՈՒՄ Է ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻՆ, ՈՐ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ՅԱՆԶՆ Է ԱՌՆՈՒՄ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԱՏԶԵԼԻ ԳՐՔԵՐ, ՏԱԼՈՎ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻՆ ԶԱՓԱԻՈՐ ԵՒ ՀԱՄԵՍՏ ՎԱՐԶԱՏՐՈՒԹԻՒՆ:

